

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

До захисту допустити:
В.о. завідувачки кафедри



_____Макаренко С.І.
«19» листопада 2024 р.

**«ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
У ПРОЦЕСІ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ»**

Кваліфікаційна робота здобувачки вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта. Інклюзія»
Біржемінської Анастасії Іванівни

Науковий керівник: **Макаренко С.І.**,
кандидатка педагогічних наук, доцентка

Рецензент: **Івах С.М.**,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного університету ім. І.Франка

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою добре 85 В



Секретар ЕК _____
«20» грудня 2024 р.

Київ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	8
1.1. Роль інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти.....	8
1.2. Сутність та основні характеристики інклюзивної компетентності педагогів.....	14
1.3. Діагностика стану сформованості інклюзивної компетентності педагогів закладів дошкільної освіти.....	21
Висновки до розділу 1.....	28
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	30
2.1. Організаційні форми методичної роботи в закладах дошкільної освіти.....	30
2.2. Психолого-педагогічні умови та моделі розвитку інклюзивної компетентності педагогів закладів дошкільної освіти.....	35
Висновки до розділу 2.....	41
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ.....	43
3.1. Організація та проведення експериментального дослідження.....	43
3.2. Педагогічні технології формування інклюзивної компетентності педагогів закладів дошкільної освіти у процесі методичної роботи.....	49
3.3. Рекомендації щодо підвищення рівня інклюзивної компетентності педагогів у процесі методичної роботи.....	54
Висновки до розділу 3.....	60
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65
ДОДАТКИ.....	70

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність дослідження теми «Формування інклюзивної компетентності педагогів закладів дошкільної освіти у процесі методичної роботи» обумовлена сучасними викликами, що стоять перед системою освіти в Україні та світі. Глобальні тенденції демократизації суспільства та розширення прав і можливостей для всіх верств населення висувають вимоги до створення інклюзивного освітнього середовища, яке забезпечує рівні умови для розвитку, навчання та виховання всіх дітей, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей. З огляду на те, що дошкільна освіта є першою ланкою освітньої системи, в якій дитина отримує соціальний досвід, питання підготовки педагогів до роботи в інклюзивному середовищі набуває особливої значущості.

У контексті міжнародних стандартів та національних освітніх реформ інклюзивна освіта розглядається як пріоритетний напрямок розвитку сучасної освітньої системи. Україна, активно інтегруючись у європейський освітній простір, впроваджує принципи інклюзії, спрямовані на забезпечення рівного доступу до освіти для всіх дітей. Важливим елементом цього процесу є підвищення рівня професійної підготовки педагогів, здатних ефективно працювати з дітьми, які мають різноманітні освітні потреби.

Однією з основних проблем, яка стримує ефективне впровадження інклюзивної освіти, є недостатній рівень інклюзивної компетентності педагогів. На практиці це проявляється у невпевненості педагогів у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, у труднощах адаптації навчально-виховного процесу до їхніх індивідуальних особливостей та у стереотипному ставленні до інклюзії. Дослідження демонструють, що значна частина педагогів потребує додаткового навчання, розвитку професійних навичок та зміни ставлення до інклюзивної освіти. У цьому контексті формування інклюзивної компетентності педагогів є не просто професійною вимогою, а й необхідною умовою для забезпечення рівного доступу до якісної освіти.

Методична робота у закладах дошкільної освіти виступає важливим інструментом для підтримки професійного розвитку педагогів. Це простір, у якому здійснюється навчання, обмін досвідом, підвищення кваліфікації та формування сучасних педагогічних підходів. З огляду на потребу в інклюзивному підході, методична робота може стати ефективним засобом розвитку інклюзивної компетентності. Це включає організацію тренінгів, семінарів, майстер-класів, а також впровадження інтерактивних методів навчання, що сприяють формуванню практичних навичок роботи в інклюзивному середовищі.

Важливо також зазначити, що інклюзивна компетентність є комплексним поняттям, яке охоплює знання, навички та ціннісні установки педагога. Вона включає здатність розуміти потреби кожної дитини, застосовувати індивідуальний підхід, працювати в команді з іншими спеціалістами (асистентами вихователя, логопедами, дефектологами), а також підтримувати активну взаємодію з батьками. Тому методична робота має бути спрямована не лише на теоретичну підготовку педагогів, але й на розвиток їхніх емоційних та соціальних компетентностей, які є ключовими для успішної взаємодії в інклюзивному середовищі.

Сучасна освітня реальність висуває нові виклики, серед яких – нестача ресурсів для впровадження інклюзії, обмежена кількість спеціалізованих фахівців та необхідність адаптації освітнього процесу до різноманітних потреб дітей. У цих умовах саме педагог стає ключовою фігурою, від професійної компетентності якої залежить ефективність інклюзивної освіти. Методична робота може стати тим інструментом, який допоможе педагогам впоратися з цими викликами, адже вона сприяє не лише навчанню, але й формуванню стійкого позитивного ставлення до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Науковці, такі як Веремчук А., Віаніс-Трофименко К. Б., Лісовенко Г. В., Гавриш Н., Іванова Д., Косарева Г.М., Колупаєва А., та Таранченко О., приділяли значну увагу проблемам підготовки педагогів до інклюзивного

навчання та підвищення їх професійної компетентності. Зокрема, Веремчук А. акцентує на важливості компетентнісного підходу у підготовці майбутніх педагогів у вищих навчальних закладах.

Таким чином, формування інклюзивної компетентності педагогів закладів дошкільної освіти у процесі методичної роботи є не лише важливим завданням професійного розвитку, але й необхідною умовою для створення справедливого й толерантного суспільства. Усе вище сказане і зумовило вибір теми дослідження **«Формування інклюзивної компетентності педагогів закладів дошкільної освіти у процесі методичної роботи».**

Об’єкт дослідження – процес методичної роботи в закладах дошкільної освіти.

Предмет дослідження – формування інклюзивної компетентності педагогів закладів дошкільної освіти у процесі методичної роботи.

Мета дослідження – дослідити формування інклюзивної компетентності педагогів закладів дошкільної освіти у процесі методичної роботи.

У відповідності з поставленою метою, об’єктом та предметом дослідження були визначені такі **завдання**:

1. Проаналізувати стан проблеми формування інклюзивної компетентності педагогів у дошкільних закладах на основі вивчення сучасної наукової літератури та освітньої практики.

2. Дослідити сутність, структуру та основні характеристики інклюзивної компетентності педагогів дошкільної освіти.

3. Вивчити організаційні форми та методи методичної роботи, які сприяють розвитку інклюзивної компетентності у педагогів.

4. Розробити та апробувати педагогічні технології і методи підвищення інклюзивної компетентності педагогів у процесі методичної роботи.

5. Надати практичні рекомендації для покращення методичної роботи, спрямованої на підвищення рівня інклюзивної компетентності педагогів у дошкільних закладах.

Гіпотеза дослідження. Рівень інклюзивної компетентності педагогів у закладах дошкільної освіти можна суттєво підвищити через систематичне впровадження методичної роботи, орієнтованої на використання інтерактивних педагогічних технологій та практичних тренінгів. Це сприятиме більш ефективній соціалізації та розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Для розв'язання поставлених мети і завдань застосовувався комплекс теоретичних і емпіричних **методів дослідження**: для аналізу стану розробки проблеми формування інклюзивної компетентності педагогів проведено аналіз і систематизацію наукової літератури та освітніх програм; задля визначення сутності та структури поняття «інклюзивної компетентності педагогів» використано методи теоретичного узагальнення, порівняння та класифікації; для вивчення практичного стану методичної роботи проведено анкетування педагогів; з метою дослідження ефективності педагогічних технологій та методів підвищення інклюзивної компетентності проведено педагогічний експеримент; для узагальнення результатів дослідження та формулювання практичних рекомендацій використано методи аналізу, синтезу та інтерпретації даних.

Практичне значення дослідження полягає у створенні ефективних інструментів, які сприятимуть формуванню інклюзивної компетентності педагогів закладів дошкільної освіти та підвищенню їхньої готовності до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Результати дослідження можуть бути використані для розробки методичних рекомендацій, спрямованих на адаптацію освітніх програм і створення сприятливого інклюзивного середовища в дошкільних закладах.

Апробація результатів роботи здійснювалася протягом усього періоду виконання дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи висвітлювалися на III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Інновації в дошкільній освіті: теорія, перспективи, шляхи запровадження у практику» (Маріуполь, 28 березня 2024 року).

За результатами дослідження опубліковано статтю:

1. Біржемінська Анастасія. Сутність та основні характеристики інклюзивної компетентності педагогів. *Магістерські студії психолого-педагогічного факультету Маріупольського державного університету*: збірник наукових праць здобувачів ОС Магістр ОП «Дошкільна освіта», «Початкова освіта», «Фізична культура та спорт», «Практична психологія», «Менеджмент. Управління закладом загальної середньої освіти» / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької. Випуск 2. Київ: МДУ, 2024. С. 7-13.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку літератури (52 джерела), 1 додатку загальним обсягом 4 сторінки. Основний зміст викладений на 54 сторінках. Загальний обсяг роботи становить 73 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

1.1. Роль інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти

Інклюзивне навчання у закладах дошкільної освіти відіграє ключову роль у забезпеченні рівного доступу до якісної освіти для всіх дітей, незалежно від їх фізичних, психологічних, соціальних чи культурних особливостей. Його основна мета – створення умов, за яких кожна дитина, незалежно від індивідуальних потреб, може розвиватися, навчатися та адаптуватися у суспільстві.

Раннє виявлення та підтримка особливих освітніх потреб (далі – ООП) у закладах дошкільної освіти є ключовим аспектом інклюзивного навчання, що забезпечує гармонійний розвиток дітей та сприяє їх соціалізації. Як зазначає Тимошенко Т. В. «особливістю є здатність враховувати взаємозв'язок між освітніми потребами дітей та успішністю їх реалізації, що забезпечує ефективну педагогічну діяльність» [46, с. 133]. Саме на етапі дошкільного віку з'являється можливість помітити перші ознаки відхилень у розвитку, що можуть впливати на подальше навчання та адаптацію дитини в суспільстві. Завдяки цілеспрямованому спостереженню педагогів, психологів, логопедів і дефектологів можна вчасно виявити труднощі, такі як затримка мовлення, труднощі з концентрацією, соціально-емоційні проблеми або інші порушення розвитку.

Після виявлення особливих потреб важливим є залучення кваліфікованих спеціалістів, які здійснюють корекційну роботу та створюють умови для подолання труднощів. Наприклад, як пише Каменєва-Замараєва Т. В., логопеди допомагають коригувати мовленнєві порушення, працюючи над розвитком правильної артикуляції, розширенням словникового запасу та формуванням навичок спілкування [19, с. 32]. Психологи забезпечують емоційну підтримку

дитини, допомагаючи їй адаптуватися до середовища однолітків та долати страхи чи тривожність. Дефектологи працюють над розвитком когнітивних здібностей, пропонуючи вправи, які стимулюють мислення, увагу та пам'ять. Усі ці фахівці разом із педагогами та батьками розробляють індивідуальні освітні програми (далі – ІОП), які враховують потреби, потенціал і сильні сторони кожної дитини.

Вчасна підтримка є надзвичайно важливою, адже вона дозволяє запобігти подальшому поглибленню проблем у розвитку. Рання корекція поведінкових, мовленнєвих та когнітивних порушень дає дитині можливість досягати кращих результатів у навчанні, взаємодії з однолітками та підготовці до шкільного життя. Діти, які отримують необхідну допомогу на цьому етапі, значно краще адаптуються до соціального середовища, а їхні особливості сприймаються як індивідуальність, а не як обмеження.

Окрім цього, робота з дітьми з ООП у дошкільних закладах сприяє формуванню інклюзивної культури у суспільстві. Взаємодія дітей з різними потребами у спільному середовищі навчає толерантності, емпатії та поваги до різноманітності. Батьки, педагоги та однолітки поступово усвідомлюють важливість створення рівних умов для всіх, що сприяє формуванню суспільства, де кожна дитина має можливість реалізувати свій потенціал. Таким чином, раннє виявлення та підтримка особливих освітніх потреб у закладах дошкільної освіти не лише забезпечує гармонійний розвиток дітей, але й закладає основи для більш толерантного та інклюзивного суспільства [29].

Соціалізація дітей є одним із найважливіших аспектів інклюзивного навчання, що сприяє гармонійному розвитку особистості та її здатності до взаємодії у колективі. У закладах дошкільної освіти соціалізація відбувається природно через гру, спілкування та співпрацю. Інклюзивне середовище забезпечує дітям з особливими освітніми потребами (ООП) можливість розвивати соціальні навички у середовищі своїх ровесників, що надзвичайно важливо для їхньої адаптації у суспільстві. Сак Т. В. пише, що «процес соціалізації у дошкільному віці є вирішальним для розвитку дитини, особливо в

умовах інклюзивного навчання, де діти з особливими освітніми потребами можуть природно вчитися взаємодії зі своїми однолітками через гру та спільні заняття, що сприяє їхній адаптації та гармонійному розвитку в суспільстві» [42, с. 41].

Для дітей з ООП інтеграція у групу однолітків відкриває простір для навчання базових соціальних взаємодій, таких як спільна гра, обговорення, вирішення конфліктів і встановлення дружніх відносин. У процесі комунікації діти з особливими потребами отримують можливість вчитися висловлювати свої думки, емоції та потреби. Наприклад, дитина з мовленнєвими порушеннями у колективі однолітків буде мотивована використовувати мовлення або альтернативні способи комунікації, що сприяє її особистісному росту. Спільна участь у заходах, таких як свята, конкурси чи навчальні проєкти, сприяє розвитку впевненості у собі та почуття приналежності до групи.

На думку Чепіль М., для дітей без особливих потреб інклюзивне середовище також є важливим у процесі соціалізації. Взаємодія з ровесниками, які мають ООП, розвиває у них толерантність, емпатію та вміння приймати різноманітність. Діти навчаються підтримувати тих, хто потребує допомоги, розуміти і враховувати потреби інших, будувати стосунки на основі поваги. Це формує у них емоційний інтелект і сприяє створенню доброзичливої атмосфери у колективі. Таке спілкування з раннього віку допомагає дітям формувати цінності, які стануть основою для їхніх майбутніх відносин у дорослому житті [47, с. 55].

Роль соціалізації у закладах дошкільної освіти полягає також у створенні інклюзивного середовища, де кожна дитина відчуває себе прийнятою. Педагоги, асистенти вчителів та інші фахівці працюють над тим, щоб організувати взаємодію дітей у спосіб, що сприятиме їхньому згуртуванню та ефективній комунікації. Наприклад, вони створюють умови для спільної діяльності, у якій кожен учасник має можливість проявити себе. Це допомагає долати бар'єри у спілкуванні та сприяє формуванню довірливих і дружніх стосунків між дітьми.

Соціалізація у контексті інклюзивного навчання має довготривалий вплив, оскільки вона готує дітей до реального життя у різноманітному суспільстві. Діти, які з раннього віку мають досвід взаємодії з різними людьми, краще адаптуються до соціальних змін і стають більш чуйними, відкритими та готовими до співпраці. Таким чином, соціалізація у дошкільних закладах є не лише основою для особистісного розвитку кожної дитини, але й важливим кроком до формування толерантного та інтегрованого суспільства [52, с. 21].

Індивідуалізація навчального процесу є одним із ключових принципів інклюзивної освіти, який забезпечує максимально ефективний розвиток кожної дитини, враховуючи її унікальні потреби, здібності та темп розвитку. Косарева Г. М. вважає, що «у закладах дошкільної освіти цей підхід відіграє вирішальну роль у створенні комфортного та продуктивного освітнього середовища, де кожна дитина отримує можливість повноцінно розвиватися» [23, с. 88].

Навчання, побудоване на принципах індивідуалізації, дозволяє враховувати як сильні сторони дитини, так і сфери, які потребують корекції або додаткової підтримки. Наприклад, якщо дитина має труднощі з мовленням, логопед та вихователь можуть спільно розробити вправи, що сприятимуть розвитку мовленнєвих навичок, інтегруючи їх у повсякденну діяльність. Дичківська І. зазначила, що у випадку дітей із затримкою психічного розвитку педагоги використовують адаптовані методики, що дозволяють поступово засвоювати нові знання, не перевантажуючи дитину [15, с. 53].

Роль педагогів у процесі індивідуалізації навчання є надзвичайно важливою. Вони створюють освітнє середовище, яке враховує різноманітність потреб дітей, застосовують гнучкі підходи до організації занять і адаптують навчальні матеріали відповідно до рівня розвитку кожного вихованця. Наприклад, одній дитині можуть запропонувати інтерактивні ігри для розвитку моторики, тоді як іншій – творчі завдання для стимуляції уяви та креативного мислення. Такий підхід дозволяє уникнути шаблонності в навчанні та створює умови для максимальної реалізації потенціалу кожної дитини.

Крім того, індивідуалізація сприяє підвищенню мотивації дітей до навчання, адже вони отримують завдання, які відповідають їхнім інтересам і можливостям. Діти відчують себе успішними та впевненими, коли завдання є досяжними та відповідають їхньому рівню розвитку. Водночас педагоги поступово ускладнюють навчальні задачі, підтримуючи інтерес до пізнання та стимулюючи прогрес.

Окрему роль відіграє співпраця педагогів із батьками, які є активними учасниками індивідуалізованого освітнього процесу. Спільне визначення цілей розвитку дитини, обговорення успіхів і труднощів дозволяє створити цілісний підхід до навчання, що охоплює як дитячий садок, так і домашнє середовище.

Психолого-педагогічна підтримка є невід'ємною складовою інклюзивного навчання, яка забезпечує гармонійний розвиток дітей та створює умови для їх ефективної взаємодії у колективі. Важливу роль у цьому процесі відіграє мультидисциплінарна команда, до складу якої входять педагоги, асистенти вчителів, психологи, логопеди, дефектологи та батьки. Завдяки спільній роботі цих фахівців вдається врахувати всі аспекти розвитку дитини, забезпечити її підтримку та сприяти адаптації у навчальному середовищі [28, с. 84].

Основною метою психолого-педагогічної підтримки є створення умов для максимального розкриття потенціалу кожної дитини. Педагоги відповідають за організацію освітнього процесу, враховуючи індивідуальні особливості вихованців. Вони забезпечують адаптацію програм, методик і матеріалів, щоб зробити навчання доступним і цікавим. Психологи, у свою чергу, працюють із емоційним станом дитини, допомагають їй долати страхи, тривожність або труднощі у спілкуванні. Це особливо важливо для дітей, які стикаються з бар'єрами у взаємодії через особливості розвитку.

Роль логопедів і дефектологів полягає у вирішенні специфічних завдань, пов'язаних із розвитком мовлення, когнітивних функцій або моторики. Вони створюють індивідуальні плани роботи, спрямовані на подолання труднощів і поступове досягнення цілей розвитку. Наприклад, для дитини з мовленнєвими

порушеннями логопед може запропонувати вправи, які інтегруються у щоденну діяльність, полегшуючи сприйняття нових знань у природному середовищі.

Батьки є важливими учасниками мультидисциплінарної команди, оскільки вони мають найбільший вплив на дитину поза межами освітнього закладу. Співпраця з батьками дозволяє гармонізувати підходи до виховання вдома та у садочку, забезпечуючи цілісність процесу розвитку. Регулярне спілкування з фахівцями допомагає батькам розуміти потреби дитини, її сильні сторони та шляхи подолання труднощів.

Психолого-педагогічний супровід також відіграє важливу роль у створенні позитивного середовища у групі. Завдяки професійній роботі психологів та педагогів забезпечується належна атмосфера взаємоповаги, підтримки та співпраці. Діти навчаються сприймати однолітків із різними можливостями, взаємодіяти, допомагати один одному та будувати дружні стосунки.

Формування інклюзивної культури у суспільстві є важливою метою інклюзивного навчання, і це процес, що починається з раннього віку. Заклади дошкільної освіти, у яких діти з особливими освітніми потребами навчаються разом з дітьми без порушень розвитку, стають осередками формування інклюзивного мислення та толерантності. Це не лише *сприяє адаптації дітей із ООП, а й має значний вплив на всі соціальні групи*, формуючи ставлення до різноманітності в ширшому контексті. «Найбільш значимою для даної компетентності є загальна гуманістична спрямованість соціального працівника та позитивна спрямованість на здійснення професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання» [43, с. 220].

Перш за все, залучення дітей до спільного навчання дозволяє їм безпосередньо взаємодіяти з однолітками, що має позитивний вплив на розвиток емпатії та розуміння різних потреб і особливостей. Н. Софій зазначає: «Діти вчаться бачити не лише відмінності, а й схожості між собою, що допомагає зруйнувати стереотипи і бар'єри щодо людей з особливими потребами» [44, с. 81]. Наприклад, коли діти з ООП беруть участь у спільних іграх або освітніх проєктах, їхні однолітки починають розуміти, що кожна

дитина, незалежно від фізичних чи психологічних особливостей, має свої сильні сторони та може бути активним учасником колективу.

Залучення дітей до спільного навчання також сприяє розвитку інклюзивного мислення, яке полягає в тому, щоб бачити та приймати різноманітність у суспільстві як цінність. В умовах інклюзивної освіти діти розуміють, що суспільство повинне бути відкритим та доступним для всіх, і що кожна особистість заслуговує на рівні можливості для розвитку. Це є основою для формування толерантності, коли діти з самого раннього віку отримують можливість розвивати в собі повагу до інших, незалежно від їхніх відмінностей.

Крім того, інклюзивне навчання в дошкільних закладах створює основу для майбутнього толерантного суспільства. Діти, які з дитинства звикають до ідеї рівності та прийняття різноманітності, стають більш відкритими і менш схильними до упереджень і дискримінації в дорослому житті. Вони розуміють важливість взаємодії з людьми, які мають різні фізичні, інтелектуальні або соціальні потреби, і прагнуть створювати умови для їхнього рівноправного існування у суспільстві [29].

Отже, інклюзивне навчання в закладах дошкільної освіти не лише забезпечує рівні можливості для всіх дітей, а й сприяє розвитку толерантності, взаємоповаги і соціальної відповідальності. Воно формує навички співпраці, спілкування та прийняття, які є важливими для становлення здорового і гармонійного суспільства, в якому кожна дитина має рівні права на розвиток та навчання.

1.2. Сутність та основні характеристики інклюзивної компетентності педагогів

Інклюзивна компетентність педагогів дошкільної освіти – це інтегральна характеристика особистості вихователя, яка включає знання, навички, вміння, ставлення та особистісні якості, необхідні для забезпечення ефективної взаємодії з дітьми, зокрема з дітьми, які мають особливі освітні потреби (ООП),

в умовах інклюзивного освітнього середовища. Ця компетентність є ключовою для створення умов, що забезпечують гармонійний розвиток усіх дітей дошкільного віку, враховуючи їхні унікальні потреби.

Одним із найважливіших аспектів інклюзивної компетентності вихователя є його *знання основ педагогіки інклюзії*, які дозволяють забезпечити ефективне навчання та виховання дітей із різними потребами. Кожна дитина дошкільного віку розвивається за власною траєкторією, особливо якщо йдеться про дітей з ООП. Вихователь має розуміти, як ті чи інші порушення впливають на розвиток дитини, та враховувати це у своїй роботі. Наприклад, для дітей з порушенням слуху важливо забезпечити використання візуальних матеріалів: картинок, жестової мови, або текстових підказок. Діти з розладами аутистичного спектра (РАС) краще сприймають структуровану діяльність із чіткими інструкціями, яка повторюється з однаковими етапами. «Компетентність вихователя в інклюзивному середовищі передбачає не лише знання про особливості розвитку дітей з ООП, але й здатність адаптувати освітній процес, щоб забезпечити максимально ефективне навчання та розвиток кожної дитини, враховуючи її індивідуальні потреби» [2, с. 10]. Важливо також враховувати, що темпи розвитку дітей з ООП можуть бути уповільненими, тому вихователь має адаптувати програму до їхніх індивідуальних можливостей.

Ефективна організація інклюзивного середовища потребує глибокого розуміння нормативно-правових засад, що регулюють цю сферу. Педагоги дошкільних закладів повинні бути обізнані з положеннями, які забезпечують права дітей на освіту та рівні можливості. Це включає знання нормативних вимог щодо забезпечення індивідуального підходу до кожної дитини. Важливу роль відіграють також положення міжнародних документів, які гарантують доступ до якісної освіти для всіх дітей, незалежно від їхніх фізичних, психічних чи емоційних особливостей. Ці знання допомагають вихователю не лише захищати права дітей з ООП, але й діяти у рамках правового поля, забезпечуючи дотримання всіх норм. «Забезпечення прав дітей з особливими освітніми потребами вимагає не лише глибоких знань нормативних документів,

але й ефективної співпраці з родинами, щоб створити умови для всебічного розвитку та підтримки кожної дитини» [29].

Важливою частиною роботи вихователя є вміння своєчасно виявляти особливості розвитку дітей. У дошкільному віці це має вирішальне значення, адже раннє втручання значно підвищує шанси на успішну адаптацію дитини до соціуму. Педагог повинен володіти методиками спостереження, які дозволяють визначити відхилення у поведінці, мовленні, сенсорному або когнітивному розвитку. Наприклад, якщо дитина у віці трьох років має труднощі у встановленні контакту з однолітками чи дорослими, уникає зорового контакту або повторює одні й ті ж дії, це може свідчити про можливі порушення. Вихователь має фіксувати такі прояви, проводити обговорення з батьками та залучати фахівців для уточнення діагнозу та розробки індивідуальної програми розвитку.

Знання педагогічних основ інклюзії дозволяють вихователю краще розуміти потреби дітей з ООП та організовувати освітній процес так, щоб він був доступним і комфортним для кожної дитини. Це включає адаптацію розвивальних програм, планування занять із урахуванням можливостей дітей, а також створення атмосфери, де всі діти почуваються прийнятими та захищеними [48, с. 9].

Професійні уміння педагогів дошкільної освіти в умовах інклюзії спрямовані на створення сприятливого середовища, яке враховує потреби кожної дитини, зокрема дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Це вимагає від вихователя здатності адаптувати освітній процес до індивідуальних можливостей дитини, забезпечуючи її гармонійний розвиток. Основою такої діяльності є вміння модифікувати програми раннього розвитку, використовуючи підходи, які відповідають потребам та особливостям кожного малюка.

Перш за все, вихователь повинен уміти адаптувати програми раннього розвитку таким чином, щоб вони відповідали індивідуальним потребам дитини. У практиці дошкільної освіти це означає створення умов, за яких діти з різними

фізичними, психологічними чи сенсорними обмеженнями матимуть доступ до необхідних знань і вмінь. Наприклад, для дітей із затримкою психічного розвитку програма може передбачати спрощені завдання, які поступово ускладнюються, враховуючи темпи розвитку дитини. Для дітей із порушеннями мовлення важливо передбачати активності, які стимулюють розвиток мовленнєвих навичок через гру або інтерактивні заняття. А для дітей із сенсорними порушеннями застосовуються методики, які компенсують нестачу певного сприйняття, наприклад, через додаткове використання візуальних чи тактильних матеріалів [22, с. 131].

Крім того, педагог повинен бути здатним організовувати діяльність, яка сприяє соціалізації дітей із ООП. У дошкільному віці саме соціалізація є одним із ключових завдань, адже в цей період діти активно навчаються взаємодіяти одне з одним, формують перші дружні стосунки та опановують соціальні норми. У цьому контексті вихователь має створювати умови для інтеграції дітей із різними можливостями. Це може відбуватися через організацію спільної діяльності, яка залучає всіх дітей у групі. Наприклад, творчі проєкти, у яких кожна дитина виконує посильне завдання, сприяють розвитку командної роботи та взаєморозуміння. Такий підхід не лише сприяє соціалізації дітей з ООП, але й виховує у їхніх однолітків толерантність і чуйність.

Ще одним важливим аспектом професійних умінь є здатність використовувати ігрові методики, які відповідають віковим та індивідуальним особливостям дітей. У дошкільному віці гра є головним видом діяльності, через який діти пізнають світ, розвивають свої навички та встановлюють соціальні зв'язки [9, с. 8]. Для дітей з ООП гра також є ефективним інструментом адаптації та розвитку. Вихователь повинен уміти інтегрувати в освітній процес ігри, які спрямовані на розвиток комунікативних, когнітивних та моторних навичок. Крім цього, такі ігри допомагають дітям із різними можливостями співпрацювати, вчитися спільно долати завдання та підтримувати одне одного.

Психологічна готовність педагогів дошкільної освіти є ключовою умовою для успішної роботи в інклюзивному середовищі. Це поняття охоплює низку

особистісних якостей, навичок і ставлень, які дозволяють вихователю ефективно взаємодіяти з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП), їхніми батьками та іншими учасниками освітнього процесу. Ця готовність визначає, наскільки педагог зможе створити комфортне середовище для гармонійного розвитку дітей з різними можливостями [21, с. 22].

Однією з головних складових психологічної готовності є високий рівень емпатії та чутливості до емоційного стану дітей. У дошкільному віці емоції відіграють провідну роль у сприйнятті світу, формуванні стосунків та самооцінки дитини. Діти з ООП часто стикаються з труднощами у вираженні своїх почуттів чи взаємодії з однолітками, що потребує від вихователя особливої уважності та чуйності. Педагог повинен розуміти сигнали, які подає дитина, навіть якщо вони не завжди є вербальними, і вчасно реагувати на них.

Ще одним важливим аспектом є готовність працювати з батьками дітей з ООП, адже у дошкільному віці родина відіграє вирішальну роль у розвитку дитини. Часто батьки стикаються зі значними емоційними та практичними викликами, пов'язаними з особливостями своєї дитини. Вихователь має бути здатним надавати їм психологічну підтримку, допомагати зрозуміти потреби дитини та пропонувати шляхи їх задоволення. Це передбачає не лише співчутливе ставлення, а й активну співпрацю [10, с. 24].

Наприклад, педагог може залучати батьків до планування індивідуальної освітньої програми, пояснювати їм важливість певних занять чи методик, а також мотивувати їх до участі у спільних заходах. Така взаємодія допомагає створити єдину освітню стратегію, яка враховує інтереси дитини та її родини.

Толерантність до різноманіття є ще однією основною характеристикою психологічної готовності. У роботі з дітьми дошкільного віку вихователь часто стикається з великим спектром індивідуальних особливостей – від фізичних і когнітивних до культурних чи соціальних [27, с. 24]. У контексті інклюзії толерантність означає готовність приймати та підтримувати кожну дитину, незважаючи на її особливості. Це передбачає не лише уникнення дискримінації, але й активне сприяння розвитку потенціалу кожної дитини.

Комунікативна компетентність є важливою складовою професійної підготовки вихователя, особливо в умовах інклюзивної дошкільної освіти. Вона охоплює вміння налагоджувати ефективну взаємодію з дітьми, які мають різні потреби, їхніми батьками, а також із міждисциплінарною командою фахівців. Ці навички дозволяють створити гармонійне освітнє середовище, у якому кожна дитина отримує підтримку відповідно до своїх потреб.

Одним із ключових аспектів комунікативної компетентності є здатність вихователя ефективно співпрацювати з міждисциплінарною командою, яка може включати психологів, логопедів, дефектологів, лікарів та інших спеціалістів. У дошкільній освіті діти з особливими освітніми потребами часто потребують комплексного підходу, що враховує всі аспекти їхнього розвитку – фізичний, когнітивний, емоційний та соціальний. Для успішної реалізації цього підходу вихователь має бути здатним обговорювати особливості дитини, спільно з фахівцями планувати індивідуальну програму розвитку, а також впроваджувати рекомендації у повсякденній роботі [3, с. 116].

Наприклад, логопед може запропонувати вправи для розвитку мовлення, які педагог інтегрує в освітній процес, або психолог надає поради щодо формування позитивної поведінки дитини у групі. Співпраця з командою вимагає чіткості у формулюванні своїх спостережень, відкритості до порад та готовності до постійного вдосконалення.

Ще одним важливим аспектом є навички налагодження комунікації з дітьми, які мають порушення мовлення, слуху або розлади аутистичного спектра (РАС) [2, с. 16]. У роботі з такими дітьми вихователь повинен бути творчим і гнучким, використовуючи альтернативні способи спілкування. Наприклад, у взаємодії з дітьми з порушеннями слуху можуть використовуватися жести, піктограми або інші візуальні підказки, які полегшують розуміння завдань і допомагають дитині орієнтуватися у груповій діяльності. Для дітей із розладами аутистичного спектра важливими є передбачуваність і структура. У цьому контексті педагог може використовувати

візуальні розклади або картки із зображеннями послідовності дій, що дає дитині відчуття контролю над ситуацією та знижує рівень тривожності.

Окремої уваги заслуговують навички активного слухання, які допомагають вихователю краще розуміти потреби дитини та її способи комунікації. Наприклад, діти з порушеннями мовлення можуть використовувати невербальні засоби – міміку, жести, дії [18, с. 53]. Вихователь має уважно спостерігати за такими сигналами і відповідно реагувати, щоб створити атмосферу довіри та підтримки. Також важливо заохочувати дітей до самостійного вираження своїх потреб, навіть якщо це потребує додаткового часу чи зусиль.

Ефективна комунікативна компетентність вихователя є основою для створення сприятливого середовища, у якому всі діти, незалежно від їхніх можливостей, відчуваються почутими та зрозумілими. Співпраця з міждисциплінарною командою дозволяє забезпечити комплексний підхід до розвитку дитини, а застосування адаптованих методів спілкування допомагає дітям з ООП інтегруватися у дитячий колектив і брати активну участь у житті групи. Це, у свою чергу, сприяє не лише розвитку дітей із особливими потребами, але й формуванню у всіх дітей поваги до різноманіття та готовності до співпраці.

Ціннісні орієнтації педагогів є важливою складовою інклюзивної освіти, адже вони визначають основу взаємодії вихователя з дітьми та формують атмосферу, в якій кожен малюк може розвиватися, незважаючи на свої особливості [20, с. 106]. У закладі дошкільної освіти особливо важливо виховувати у дітей ціннісні ставлення, що сприятимуть гармонійному розвитку і соціалізації. Педагоги повинні демонструвати високі моральні принципи та орієнтованість на розвиток кожної дитини, а також сприяти формуванню толерантного ставлення до різноманіття.

Перша важлива ціннісна орієнтація – це повага до гідності кожної дитини, незалежно від її можливостей [51, с. 104]. У контексті інклюзивної освіти це означає визнання рівності всіх дітей у праві на освіту та розвиток. Повага до

гідності дитини полягає у визнанні її особистісної цінності, незалежно від того, чи має вона особливі освітні потреби, чи розвивається відповідно до звичайних норм. Вихователь має бути прикладом для дітей, показуючи, що кожна дитина є важливою та має право на свою унікальність. Це також передбачає увагу до емоційного стану дітей, готовність вислухати їхні переживання, підтримати у складних ситуаціях і забезпечити їм рівні можливості для розвитку. Повага до гідності дозволяє дитині відчувати себе прийнятою та впевненою у власних силах.

Іншою важливою цінністю є орієнтація на розвиток сильних сторін дитини. Кожна дитина, незалежно від своїх фізичних чи когнітивних особливостей, має унікальні таланти та потенціал. Педагог має вміти розпізнавати ці сильні сторони та підтримувати дитину в їхньому розвитку. Наприклад, дитина з порушенням мовлення може мати виняткові здібності до музики чи малювання, а дитина з порушеннями слуху – відмінні навички у роботі з візуальними матеріалами. Вихователь поважає ці унікальні здатності і створює умови для їх розвитку через спеціально підібрані заняття, що відповідають інтересам та можливостям дитини

Отже, інклюзивна компетентність педагогів є ключовим чинником у створенні ефективного освітнього середовища для всіх дітей, зокрема для тих, хто має особливі освітні потреби. Вона охоплює широкий спектр знань, професійних умінь, психологічних якостей та ціннісних орієнтацій, які дозволяють педагогу адаптувати освітній процес під індивідуальні потреби кожної дитини.

1.3. Діагностика стану сформованості інклюзивної компетентності педагогів закладів дошкільної освіти

Діагностика стану сформованості інклюзивної компетентності педагогів закладів дошкільної освіти – це процес оцінювання рівня готовності і здатності вихователів та педагогів здійснювати інклюзивну освіту. Мова йде про

готовність педагогів створювати умови для освіти та розвитку дітей з різними потребами, враховуючи індивідуальні особливості кожної дитини, особливо дітей з особливими освітніми потребами (ООП).

Методи діагностики інклюзивної компетентності педагогів, такі як тестування, спостереження, інтерв'ю та аналіз документів, дозволяють комплексно оцінити рівень підготовленості педагогічного колективу до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Кожен з цих методів надає важливу інформацію, що дає змогу не лише оцінити теоретичні знання і практичні навички педагогів, а й зібрати дані про реальний стан інклюзивної освіти в закладі.

Тестування як метод діагностики стану сформованості інклюзивної компетентності педагогів закладів дошкільної освіти полягає у використанні анкет та опитувальників для оцінки теоретичних знань, практичних навичок і професійної готовності педагогів до інклюзивної роботи. Цей метод є важливим інструментом для швидкої, об'єктивної та структурованої оцінки рівня підготовленості педагогів до роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби (ООП), а також для виявлення прогалин у знаннях і практиці, що можуть заважати ефективній інклюзії [1, с. 6].

Основні аспекти тестування:

1) Оцінка знань теоретичних основ інклюзивної освіти. Тестування дозволяє з'ясувати, наскільки педагоги ознайомлені з принципами інклюзії, правами дітей з ООП, нормативно-правовими документами, що регулюють інклюзивну освіту, а також з підходами та методами, що використовуються в освітньому процесі для дітей з різними потребами. Анкети і опитувальники можуть включати питання, що перевіряють знання про: законодавство щодо прав осіб з інвалідністю та дітей з особливими освітніми потребами; основи диференціації та адаптації навчальних матеріалів; психологічні особливості розвитку дітей з ООП та методи їх підтримки.

2) Оцінка практичних навичок та здатності до інклюзивної практики. Тестування також дозволяє оцінити, наскільки педагог має практичні навички

адаптації навчального процесу під потреби дітей з особливими потребами. Це може включати питання про:

- стратегії адаптації освітніх планів та програм;
- використання спеціальних методів навчання для дітей з різними потребами (наприклад, для дітей з аутизмом, порушеннями слуху або зору, з проблемами в розвитку мовлення;
- способи організації групової та індивідуальної роботи з дітьми, враховуючи їхні індивідуальні особливості [1, с. 5].

3) Оцінка розуміння важливості інклюзивної культури та педагогічної взаємодії. Тестування також може включати питання щодо того, як педагоги бачать роль інклюзії у розвитку дитини та яким чином вони підтримують різноманітність у групах. Це дозволяє оцінити рівень:

- толерантності та емпатії педагогів до дітей з особливими потребами;
- їх здатності до створення інклюзивної, сприятливої атмосфери для навчання та розвитку;
- розуміння важливості взаємодії з батьками, іншими педагогами та фахівцями для створення інклюзивного освітнього середовища.

4) Підвищення ефективності діагностики через різноманітність форматів тестів. Тестування може проводитись у різних формах:

- закриті питання для перевірки знань теоретичних аспектів інклюзивної освіти;
- відкриті питання для оцінки розуміння педагогами інклюзивних практик і здатності до творчого підходу в рішенні проблем, що виникають у роботі з дітьми з ООП.
- практичні завдання на основі сценаріїв з реального життя (наприклад, як педагог адаптуватиме заняття для дитини з аутизмом або як надасть індивідуальну підтримку дитині з порушеннями мовлення) [29].

Результати тестування можуть бути використані для:

- 1) визначення сильних і слабких сторін у підготовці педагогів до інклюзивної роботи;

2) планування подальшого навчання та професійного розвитку педагогічного колективу, зокрема, через участь у тренінгах, семінарах або курсах підвищення кваліфікації;

3) моніторингу прогресу у формуванні інклюзивної компетентності педагогів в конкретних закладах освіти.

Інший метод – це *спостереження*, яке є одним з основних методів діагностики, який полягає в безпосередньому спостереженні за роботою педагога в реальних умовах навчання і взаємодії з дітьми, зокрема з дітьми, які мають особливі освітні потреби. Це дозволяє оцінити не лише теоретичні знання педагогів, а й реальний рівень їх компетентності в організації інклюзивного процесу, адаптації навчальних методів та створенні сприятливого освітнього середовища для дітей з різними потребами [49, с. 353].

Спостереження проводиться безпосередньо в групі або на занятті, де педагог взаємодіє з дітьми. Воно має кілька важливих завдань.

По-перше, спостереження дозволяє оцінити, як педагог застосовує теоретичні знання на практиці, як організовує освітній процес для дітей з різними потребами. Оцінюється здатність педагога адаптувати дидактичні матеріали, створювати інклюзивну атмосферу і забезпечувати рівний доступ до освіти для всіх дітей, незалежно від їх індивідуальних особливостей.

По-друге, одним з важливих аспектів спостереження є аналіз того, як педагог взаємодіє з дітьми з особливими потребами. Це включає в себе не лише надання індивідуальної підтримки, але й здатність педагога створити інклюзивне середовище, де кожна дитина відчувається впевнено і комфортно.

По-третє, спостереження дає можливість оцінити, наскільки ефективно педагог використовує різноманітні інклюзивні методи і техніки навчання, зокрема спеціальні підходи для дітей з порушеннями слуху, зору, мовлення чи іншими особливими освітніми потребами. Це може включати адаптацію завдань, використання мультимедійних ресурсів, спеціальних технологій чи корекційних методів.

Види спостереження:

1. Систематичне спостереження. Спостереження може бути організованим і планованим. Педагог або інший фахівець (наприклад, психолог або методист) заздалегідь визначає, що саме буде оцінюватися (наприклад, робота з дітьми, використання адаптаційних методів, організація інклюзивного середовища) і проводить спостереження протягом певного часу. Це дозволяє отримати більш точні та об'єктивні дані.

2. Природне спостереження. Такий тип спостереження проводиться без попереднього інформування педагога, що забезпечує більш природну картину його роботи в класі. Це може бути корисно для оцінки реальної поведінки педагога у звичайних умовах.

3. Цілеспрямоване спостереження. У цьому випадку спостерігач фокусується на конкретних аспектах діяльності педагога, наприклад, як він працює з певною дитиною з особливими освітніми потребами, або як організовує інклюзивне заняття. Цей тип спостереження допомагає зібрати детальні дані щодо конкретних аспектів інклюзивної практики [2, с. 17].

Ключові елементи, на які звертається увага під час спостереження:

- організація освітнього середовища;
- методи і стратегії навчання;
- індивідуальний підхід до дітей з особливими освітніми потребами;
- взаємодія з іншими фахівцями та батьками.

Спостереження є важливим методом діагностики, який дозволяє не тільки оцінити професійну компетентність педагогів у сфері інклюзивної освіти, а й надає цінну інформацію про реальні практики, що застосовуються в освітньому процесі. Завдяки цьому методу можна точніше визначити, чи відповідають умови навчання вимогам інклюзивної освіти, і що необхідно для покращення роботи педагогів із дітьми з особливими потребами.

Інтерв'ю є важливим методом діагностики, що передбачає проведення бесід з педагогами, батьками та іншими спеціалістами для отримання додаткової інформації про інклюзивну практику в закладі дошкільної освіти. Це

дозволяє зібрати суб'єктивні та контекстуальні дані, що дають уявлення про реальний стан інклюзивного процесу, а також оцінити, як різні учасники освітнього процесу сприймають і реалізують інклюзивні принципи.

Основною метою інтерв'ю є отримання більш глибокого розуміння ставлення педагогів, батьків і інших фахівців до інклюзивної освіти, а також виявлення реальних проблем, що виникають у процесі впровадження інклюзії. Інтерв'ю допомагає:

1. Визначити рівень усвідомлення інклюзивної практики педагогами та іншими учасниками освітнього процесу [42, с. 40].
2. Зібрати інформацію про ставлення до інклюзії, досвід роботи з дітьми з особливими освітніми потребами та виявити проблеми, що виникають у процесі реалізації інклюзивної освіти.
3. Отримати зворотний зв'язок від батьків щодо успішності інклюзивного навчання їхніх дітей.
4. Оцінити співпрацю між педагогами та іншими спеціалістами, які працюють з дітьми з особливими потребами (наприклад, психологами, логопедами, дефектологами) [14, с. 66].

Ключові аспекти інтерв'ю:

1. Збір інформації від педагогів. Під час інтерв'ю з педагогами важливо з'ясувати, як вони оцінюють свою готовність до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Задаються питання про їхні знання та досвід у сфері інклюзивної освіти, про те, як вони адаптують навчальні програми, які методи використовують, і чи відчувають вони підтримку з боку керівництва та колег.

2) Збір інформації від інших спеціалістів. Інтерв'ю з іншими фахівцями (психологами, логопедами, дефектологами) дозволяє зрозуміти, наскільки ефективно педагог співпрацює з ними у процесі роботи з дітьми з особливими потребами. Спеціалісти можуть надати цінну інформацію про те, як педагог враховує специфіку дітей під час планування навчальних заходів.

Інтерв'ю є потужним інструментом діагностики інклюзивної компетентності педагогів, що дозволяє отримати цінну інформацію

безпосередньо від учасників освітнього процесу. Завдяки глибоким, відкритим запитанням, інтерв'ю допомагає оцінити як рівень підготовленості педагогів, так і реальний досвід батьків і спеціалістів у контексті інклюзивної освіти. Це дає можливість отримати всебічну картину інклюзивної практики в закладі дошкільної освіти і сприяє розробці рекомендацій щодо її покращення [23, с. 89].

Аналіз документації є важливим методом діагностики інклюзивної компетентності педагогів закладів дошкільної освіти, який передбачає вивчення різноманітних документів, що регулюють і супроводжують освітній процес для дітей з особливими освітніми потребами. Це може включати плани, програми, адаптовані матеріали, індивідуальні плани розвитку дітей та інші документи, що підтверджують застосування інклюзивних підходів у педагогічній практиці.

Основною метою аналізу документації є оцінка того, наскільки заклад дошкільної освіти і педагогічний колектив готові до впровадження інклюзивної освіти. Завдання цього методу полягають у:

1) оцінці відповідності офіційних документів сучасним вимогам. Вивчення програм, планів, методичних рекомендацій та адаптованих матеріалів дозволяє перевірити, чи враховують вони особливості дітей з різними потребами, чи створені умови для інклюзивного навчання.

2) Аналізі організації освітнього процесу. Порівняння програм і планів роботи педагогів дозволяє виявити, як саме педагог адаптує навчання для дітей з особливими освітніми потребами. Це також дає змогу оцінити, наскільки гнучким є освітній процес для дітей з різними рівнями розвитку.

3) Виявлення дефіциту або недостатньої інклюзивності в документах. Дослідження документів допомагає виявити прогалини у підготовці матеріалів або планів, що можуть бути недостатньо адаптованими для дітей з особливими потребами.

Основні типи документів, що підлягають аналізу:

1. Навчальні програми та плани. Програми та плани роботи педагогів є основою для організації навчання в закладі дошкільної освіти. Вони мають бути

гнучкими і враховувати потреби всіх дітей, зокрема тих, які мають особливі освітні потреби. Аналіз цих документів дозволяє з'ясувати, наскільки глибоко в них розкриті принципи інклюзії, чи є зазначення на адаптацію навчальних планів, інтеграцію дітей з порушеннями розвитку [1, с. 8].

2. Адаптовані матеріали. Педагоги часто використовують спеціальні адаптовані матеріали для дітей з особливими потребами, щоб забезпечити їхній успішний розвиток і навчання. Це можуть бути матеріали для дітей з порушеннями мовлення, слуху, зору, аутизмом, а також для дітей з різними психічними та інтелектуальними особливостями.

3. Індивідуальні програми розвитку дітей. Індивідуальні програми розвитку (ІПР) є важливим інструментом для педагогів при роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Вони містять специфічні рекомендації щодо розвитку кожної дитини, враховують її особливості, інтереси та потреби. Аналіз ІПР дозволяє з'ясувати, чи враховуються потреби кожної дитини, які корекційні та підтримуючі заходи пропонуються педагогами, а також наскільки ці програми відповідають інклюзивним вимогам.

Отже, методи діагностики стану сформованості інклюзивної компетентності педагогів закладів дошкільної освіти включають тестування, спостереження, інтерв'ю та аналіз документації, кожен з яких дозволяє отримати важливу інформацію. Комплексне використання цих методів забезпечує всебічну оцінку інклюзивної компетентності педагогів.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Підсумовуючи викладене у розділі 1, можна зробити такі висновки:

1. Інклюзивне навчання у закладах дошкільної освіти відіграє ключову роль у забезпеченні рівного доступу до якісної освіти для всіх дітей, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей. Це сприяє гармонійному розвитку дитини, соціалізації та формуванню навичок взаємодії з однолітками. Важливим аспектом є раннє виявлення особливих освітніх потреб і залучення

спеціалістів для підтримки дітей. Успішна інтеграція таких дітей у дошкільне середовище сприяє формуванню толерантного суспільства, де кожна дитина може розвиватися відповідно до свого потенціалу.

2. Інклюзивна компетентність педагогів є інтегральною характеристикою, що включає знання, навички та ціннісні установки для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Вона охоплює розуміння педагогіки інклюзії, нормативної бази та методів адаптації освітнього процесу до індивідуальних потреб дітей. Педагоги мають володіти навичками спостереження та раннього виявлення особливостей розвитку дітей. Успішна організація інклюзивного середовища потребує від вихователів не лише теоретичних знань, а й практичних умінь, таких як адаптація навчальних матеріалів і організація взаємодії у групах.

3. Діагностика рівня сформованості інклюзивної компетентності педагогів включає різні методи, такі як тестування, спостереження, інтерв'ю та аналіз документації. Ці методи дозволяють комплексно оцінити готовність педагогів до роботи в інклюзивному середовищі та визначити їхні сильні й слабкі сторони. Тестування оцінює теоретичні знання, спостереження дозволяє оцінити практичні навички, а інтерв'ю та аналіз документів допомагають зрозуміти, як педагоги застосовують інклюзивні підходи на практиці. Комплексне використання цих методів забезпечує всебічну оцінку інклюзивної компетентності, що дозволяє планувати подальше підвищення кваліфікації педагогів для покращення якості інклюзивного навчання.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

2.1. Організаційні форми методичної роботи в закладах дошкільної освіти

Методична робота в закладах дошкільної освіти (ЗДО) є однією з ключових складових забезпечення якості освітнього процесу. Вона спрямована на розвиток професійної компетентності педагогів, покращення методичних підходів до навчання та виховання дітей, а також на впровадження інноваційних технологій у роботу з дошкільниками. Розглянемо основні організаційні форми методичної роботи, які використовуються в ЗДО.

Педагогічна рада є ключовою формою колективного управління в закладах дошкільної освіти, спрямованою на покращення якості освітнього процесу. Вона проводиться кілька разів на рік і є обов'язковою для всього педагогічного колективу. Головною метою педагогічної ради є аналіз результатів діяльності закладу, оцінка ефективності навчання, виховання та розвитку дітей, а також обговорення методичних підходів і корекція освітнього процесу [4, с. 93].

Засідання педагогічних рад забезпечують обмін досвідом серед педагогів і дозволяють обговорити ключові проблеми та досягнення закладу. На таких засіданнях розглядаються різноманітні питання: підсумки моніторингу якості освіти, успіхи та проблеми в роботі з дітьми, впровадження нових методик та інновацій, а також коригування поточних планів роботи. Однією з важливих складових є розробка методичних рекомендацій для педагогів, які сприятимуть вдосконаленню освітнього процесу [11, с. 21].

Педагогічні ради визначають стратегію розвитку закладу на майбутнє, затверджують програми підвищення кваліфікації педагогічного персоналу та планують заходи для вдосконалення роботи з дітьми. Вони також є місцем для

обговорення інновацій в освітньому процесі, що дає можливість впроваджувати нові педагогічні технології та методи роботи.

Ще однією важливою формою методичної роботи в закладах дошкільної освіти є *методичні об'єднання (МО)*. Вони об'єднують педагогів, які працюють у схожих напрямках, наприклад, вихователів, логопедів, музичних керівників чи психологів. Основною метою МО є підвищення професійного рівня педагогічних працівників шляхом обміну досвідом, вивчення нових підходів та апробації сучасних методик, що сприяють розвитку дітей [24, с. 161].

Робота методичних об'єднань дозволяє створювати умови для колективного вирішення проблем у певній освітній сфері, що дозволяє кожному учаснику отримати нові ідеї для вдосконалення власної роботи. МО зазвичай включає різноманітні форми діяльності, такі як майстер-класи, відкриті заняття, круглі столи, семінари, а також обговорення конкретних педагогічних ситуацій та розробку нових методичних матеріалів. Важливою складовою роботи МО є аналіз передового педагогічного досвіду, що дозволяє педагогам ділитися своїми досягненнями та відкриттями, а також адаптувати успішні методи до специфіки свого закладу.

Методичні об'єднання сприяють також вдосконаленню взаємодії між педагогами та покращенню комунікації всередині колективу, що позитивно впливає на загальну атмосферу в закладі. Це дозволяє педагогам більш ефективно вирішувати професійні завдання та реалізувати інноваційні підходи в роботі з дітьми.

Семінари та семінари-практикуми є важливими формами методичної роботи в закладах дошкільної освіти, спрямованими на підвищення кваліфікації педагогів та вдосконалення їх професійних навичок [37, с. 81]. Семінари є ефективною формою колективного навчання, де обговорюються актуальні питання розвитку дошкільної освіти, впровадження нових інновацій та використання сучасних педагогічних технологій. Вони дають можливість педагогам ознайомитися з новими підходами в освіті, обговорити сучасні

проблеми та знайти способи їх вирішення, а також отримати цінні рекомендації для подальшої роботи.

Семінари можуть бути теоретичними, де обговорюються нові методики, принципи виховання та навчання, або практичними, де педагоги можуть застосовувати отримані знання на практиці. Семінари-практикуми, в свою чергу, орієнтовані на безпосереднє відпрацювання нових методик через практичні завдання, симуляції та обговорення реальних педагогічних ситуацій. Педагоги можуть працювати в групах, аналізуючи конкретні кейси, відпрацьовуючи педагогічні техніки і методи, що дозволяють їм отримати безпосередній досвід використання нових підходів у реальній освітній практиці [41, с. 14]

Такі семінари сприяють не тільки підвищенню професійного рівня педагогів, а й розвитку їх творчого підходу до роботи, стимулюючи до впровадження інновацій та вдосконалення методик роботи з дітьми. Вони також створюють умови для обміну досвідом серед педагогічного колективу та сприяють покращенню взаємодії між педагогами різних спеціальностей.

Курси підвищення кваліфікації є важливою складовою професійного розвитку педагогічних працівників, оскільки вони забезпечують системне вдосконалення знань і навичок. Педагоги можуть проходити як загальні курси з педагогіки та основних методик виховання, так і спеціалізовані тренінги, що орієнтовані на конкретні напрями роботи, такі як розвиток мовлення, інклюзивне навчання, STREAM-освіта для дошкільнят та інші. Ці курси дають можливість педагогам отримати нові знання, вдосконалити професійні навички, а також дізнатися про новітні педагогічні технології та методики, що допомагають підвищити якість освіти [32, с. 137].

Під час курсів підвищення кваліфікації використовуються різноманітні інтерактивні методи навчання, що дозволяють педагогам не лише отримувати теоретичні знання, а й активно їх застосовувати на практиці. Це можуть бути тренінги, воркшопи, групові проекти та практичні заняття, які сприяють розвитку творчого підходу та навичок співпраці серед педагогів. Воркшопи

дозволяють педагогам відпрацьовувати нові методи в реальних умовах, а тренінги – розвивати особистісні та професійні якості, що необхідні для роботи з дітьми.

Такі курси підвищення кваліфікації сприяють не лише розвитку конкретних професійних навичок, а й формуванню у педагогів здатності до самоосвіти, адаптації до змін у сфері освіти та впровадження інноваційних підходів в освітній процес. Вони є важливим інструментом для підвищення професіоналізму та мотивації педагогів, а також для підтримки актуальності та ефективності їх роботи [30, с. 137].

Коучинг та менторство є інноваційними формами професійного розвитку педагогів, що орієнтовані на індивідуальну підтримку та наставництво. Ці методи спрямовані на покращення педагогічної практики та професійного зростання через тісну співпрацю між фахівцями різного рівня.

Коучинг допомагає педагогам ставити чіткі професійні цілі та досягати їх, зокрема в роботі з дітьми [40, с. 202]. *Коуч* працює як партнер, надаючи консультації, підтримку та інструменти для розвитку конкретних аспектів педагогічної діяльності. Зокрема, коучинг зосереджений на вирішенні конкретних проблем, таких як покращення комунікації з дітьми, вдосконалення методик навчання, управління класом або розвиток особистісних навичок. Коуч не дає готових рішень, а допомагає педагогу самостійно знайти найефективніші шляхи вирішення проблем, сприяючи його особистісному та професійному росту.

Менторство, в свою чергу, зосереджене на допомозі більш досвідчених педагогів молодшим спеціалістам у їхній адаптації та професійному становленні. *Ментор* є наставником, який передає свій досвід, знання та поради, допомагаючи молодим педагогам орієнтуватися в складнощах професійної діяльності [39, с. 168]. Менторство сприяє адаптації новачків до роботи в закладі, дає можливість уникати поширених помилок та надає підтримку в умовах змін чи складних ситуацій. Це також важлива форма розвитку професійної впевненості у молодих педагогів, що дозволяє їм швидше

адаптуватися до змін у освітньому процесі та знаходити власний шлях у педагогічній діяльності.

Консультації та індивідуальні консультації є важливими елементами методичної роботи, які сприяють вирішенню конкретних професійних проблем педагогів та покращенню якості навчально-виховного процесу. Проведення консультацій дозволяє педагогам отримати підтримку в розв'язанні питань, що виникають у процесі роботи, таких як адаптація дітей до закладу, інклюзивне навчання, застосування нових педагогічних технологій чи корекція поведінки дітей [31, с. 248].

Індивідуальні консультації зазвичай проводяться вихователями-методистами, психологами або іншими представниками адміністрації закладу, що дає можливість педагогам отримати конкретні рекомендації, адаптовані до їхніх потреб та особливостей роботи. Наприклад, методисти можуть надавати поради з організації та планування освітнього процесу, психологи допомагають у вирішенні питань емоційного розвитку дітей або створення сприятливої психологічної атмосфери, а адміністрація підтримує педагогів у питаннях дисципліни, комунікації з батьками або організації групової роботи.

Індивідуальні консультації мають велику цінність, оскільки вони орієнтовані на конкретні потреби кожного педагога, дозволяють зосередитися на вирішенні особистих професійних проблем, а також сприяють розвитку професіоналізму. Така форма роботи створює атмосферу підтримки, що стимулює педагогів до самовдосконалення та використання нових підходів у роботі з дітьми. Це також допомагає знизити рівень стресу та професійного вигорання, адже педагоги можуть отримати допомогу в реальному часі, що сприяє покращенню їхньої роботи [36, с. 104].

Дні відкритих дверей та відкриті заняття є важливими формами взаємодії між педагогічним колективом, дітьми та їхніми батьками. Такі заходи сприяють не лише вдосконаленню професійних навичок педагогів, а й створюють можливості для демонстрації досягнень дітей та ефективності освітнього процесу. Під час Днів відкритих дверей батьки можуть

ознайомитися з умовами перебування дітей у закладі, переглянути методи роботи педагогів та побачити, як проходить навчальний процес. Це дає змогу батькам оцінити якість освіти, яку отримують їхні діти, і сприяє формуванню позитивного іміджу закладу [5, с. 20].

Відкриті заняття є важливою складовою таких заходів, оскільки вони дозволяють батькам на власні очі побачити, як педагоги працюють з дітьми, які методики використовуються для розвитку, виховання та навчання. Це також є чудовою можливістю для обміну досвідом серед педагогів, оскільки вони можуть побачити різні підходи до організації заняття та апробувати нові методики в реальних умовах.

Ці заходи стимулюють активну взаємодію між педагогами та батьками, що покращує комунікацію та зміцнює довіру до закладу. Вони створюють атмосферу відкритості та партнерства, де батьки відчують свою залученість у процес розвитку своїх дітей. Такі зустрічі також допомагають педагогу отримувати зворотній зв'язок від батьків, що дозволяє коригувати освітній процес і краще адаптувати його до потреб дітей.

Отже, організаційні форми методичної роботи в закладах дошкільної освіти, такі як педагогічні ради, методичні об'єднання, семінари, курси підвищення кваліфікації, коучинг, менторство, консультації, дні відкритих дверей та відкриті заняття, відіграють важливу роль у забезпеченні високої якості освітнього процесу та професійного розвитку педагогів.

2.2. Психолого-педагогічні умови та моделі розвитку інклюзивної компетентності педагогів закладів дошкільної освіти

Психолого-педагогічні умови та моделі розвитку інклюзивної компетентності педагогів закладів дошкільної освіти є критично важливими для успішного впровадження інклюзивного навчання, яке передбачає навчання дітей з різними фізичними, розумовими та соціальними особливостями в умовах спільної освіти. Інклюзивне навчання спрямоване на забезпечення

рівних можливостей для всіх дітей незалежно від їхніх особливостей розвитку, і для його ефективної реалізації необхідно враховувати певні психолого-педагогічні умови та моделі розвитку професійної компетентності педагогів.

Психологічна готовність педагогів є важливою умовою для успішної роботи в умовах інклюзивного навчання, оскільки вона визначає здатність педагогів адаптуватися до різноманітних освітніх ситуацій, що виникають у процесі роботи з дітьми з особливими потребами. Педагоги повинні не тільки володіти знаннями про різноманіття дитячих особливостей, а й мати внутрішнє переконання в тому, що всі діти мають право на рівні можливості для розвитку та навчання [6, с. 63].

Ключовим аспектом психологічної готовності є здатність педагога до емпатії – уміння розуміти і співчувати дитині, що дозволяє ефективно взаємодіяти з дітьми, особливо з тими, хто має фізичні або розумові особливості. Емпатія допомагає педагогу налаштуватися на потреби кожної дитини, виявляти терпимість до її індивідуальних особливостей, а також враховувати специфіку розвитку [12, с. 88].

Толерантність є не менш важливим компонентом психологічної готовності педагога. Це здатність педагога приймати різноманітність, не допускаючи дискримінації або упереджень. У роботі з дітьми з особливими потребами важливо уникати стереотипів і ставитися до кожної дитини як до особистості з власними потребами та потенціалом [25, с. 78].

Розуміння різноманітних потреб дітей передбачає, що педагог здатний коригувати свої методи і підходи до навчання, враховуючи індивідуальні особливості кожного учня. Це забезпечує більш ефективний процес адаптації та розвитку дитини в інклюзивному середовищі.

Підготовка педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами є ключовою складовою успішної інклюзії. Для ефективної роботи в умовах інклюзивного навчання педагогам необхідно мати глибокі знання про різні види порушень розвитку та їх особливості [8, с. 102]. Це дозволяє не лише

адаптувати методи навчання, а й коригувати підхід до кожної дитини, враховуючи її індивідуальні потреби.

Перше, що повинно бути в основі підготовки – це розуміння природи порушень розвитку, таких як розумова відсталість, аутизм, порушення слуху, зору або мови, а також поведінкові та емоційні особливості дітей. Педагоги мають володіти основами дефектології, щоб ефективно планувати освітній процес, орієнтуючись на специфіку кожного порушення.

Другим важливим аспектом є знання методів та технік, що сприяють подоланню або мінімізації наслідків цих порушень. Це включає застосування інклюзивних методик, спеціальних програм, корекційних та адаптованих матеріалів, а також використання альтернативних способів комунікації, таких як жестова мова чи технології для дітей з порушеннями слуху або зору.

Наявність спеціалізованих програм підготовки, які включають теоретичні та практичні заняття, тренінги, а також можливість обміну досвідом з іншими педагогами та фахівцями, є важливим кроком до створення адаптованого освітнього середовища [50, с. 146]. Це дозволяє педагогам не тільки освоїти необхідні методики, але й набувати навичок психологічної готовності до роботи з дітьми, які потребують особливої уваги та підтримки.

Однією з найважливіших умов успішної реалізації інклюзивної освіти є *здатність педагога адаптувати освітній процес* для забезпечення рівних можливостей для всіх дітей. Це передбачає, що педагог має враховувати індивідуальні особливості кожної дитини, її фізичні, розумові та емоційні потреби. Адаптація навчання стає необхідною для того, щоб усі діти, незалежно від своїх особливостей, могли отримувати освіту, яка максимально відповідає їхнім можливостям та потребам [7, с. 89].

Зокрема, адаптація програм передбачає зміну темпу навчання, що дозволяє дітям з особливими потребами освоювати матеріал у своєму ритмі, не відчуваючи надмірного стресу чи перевантаження. Для дітей з порушеннями розвитку важливо створити сприятливі умови для поступового засвоєння нових знань. Наприклад, для дітей з аутизмом чи розумовою відсталістю освітній

процес може бути спрощений або розбитий на дрібніші етапи, що дозволяє їм краще фіксувати увагу та концентруватися на конкретних завданнях.

Іншим аспектом адаптації є використання спеціальних методичних матеріалів. Для дітей з порушеннями зору чи слуху можуть бути передбачені спеціальні книжки з великими літерами, тактильні матеріали чи технологічні засоби, що дозволяють дитині сприймати інформацію через інші канали – наприклад, за допомогою жестової мови або спеціальних аудіо- та відеоматеріалів. Важливими є також індивідуальні підходи до кожної дитини, що включають персоналізацію завдань та методик у залежності від її потреб [13, с. 24].

Ключовим моментом у розвитку навичок адаптації є регулярне вдосконалення педагогів через навчання та практичний досвід. Адже лише на основі реальних педагогічних ситуацій та аналізу успіхів і труднощів можна виявити найбільш ефективні стратегії адаптації. Такі стратегії мають постійно коригуватися залежно від змін у розвитку дитини та результатів навчання.

Інклюзивна освіта висуває перед педагогами специфічні вимоги, що потребують не лише знань, але й *психологічної стійкості, здатності до постійного самовдосконалення та адаптації* до нових освітніх реалій. Для того, щоб педагог мав можливість ефективно працювати в інклюзивному середовищі, йому необхідна психологічна підтримка, яка забезпечить йому впевненість і стабільність у роботі з дітьми з особливими потребами [17, с. 40].

Регулярні консультації з психологами – одна з найважливіших форм підтримки педагогів. Такі консультації дозволяють педагогам отримувати професійну допомогу в процесі взаємодії з дітьми, що мають різні труднощі в розвитку. Психологи можуть надати рекомендації щодо корекції поведінки дитини, а також допомогти педагогам адаптувати свої методи навчання для зменшення стресових ситуацій, як для дітей, так і для самих педагогів [26, с. 96].

Участь педагогів у тренінгах з розвитку інклюзивних практик також є важливою складовою психологічної підтримки. Такі тренінги дозволяють не

тільки набувати нових навичок та знань, але й обмінюватися досвідом з колегами. Це сприяє формуванню підтримувальної професійної спільноти, де кожен педагог може отримати допомогу і підтримку. Під час тренінгів педагоги вчаться працювати з дітьми, які мають різні особливості розвитку, зокрема з тими, хто потребує індивідуального підходу в навчанні та вихованні.

Крім того, психологічна підтримка передбачає створення умов для зниження емоційного та професійного вигорання педагогів. В умовах інклюзивної освіти педагоги часто стикаються з високими вимогами та тиском, що може призвести до емоційного виснаження. Постійна підтримка, участь у тренінгах з розвитку емоційної стійкості та надання можливості для обговорення труднощів допомагають педагогам залишатися мотивованими і зберігати професіоналізм.

Серед моделей розвитку інклюзивної компетентності педагогів виділяють *модель підготовки - курси та семіари*. Ця модель є однією з найпоширеніших і передбачає систематичне підвищення кваліфікації педагогів через участь у спеціалізованих курсах і семінарах. Вони можуть бути як загальними, так і зосередженими на конкретних аспектах інклюзивної освіти, таких як методики роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, психолого-педагогічні стратегії, інклюзивні практики [16, с. 12].

У рамках цієї моделі педагоги отримують теоретичні знання, що дозволяють зрозуміти основи інклюзії та різноманіття освітніх потреб дітей, а також беруть участь у практичних заняттях, на яких навчаються застосовувати ці знання на практиці. Семіари часто передбачають тренінги, майстер-класи та практичні кейс-стаді, що дозволяє педагогам не лише поглибити свої теоретичні знання, а й освоїти конкретні методики та стратегії роботи. Така модель підготовки забезпечує комплексний підхід до розвитку інклюзивної компетентності, інтегруючи теорію та практику для ефективної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами [35, с. 141].

Модель наставництва та коучингу є ще однією важливою стратегією розвитку інклюзивної компетентності педагогів. У рамках цієї моделі більш

досвідчені педагоги або фахівці, такі як психологи, надають підтримку молодшим колегам, допомагаючи їм у процесі впровадження інклюзивних методів навчання. Наставництво в даному контексті полягає у наданні індивідуальної допомоги молодому педагогу, що включає розвиток конкретних професійних навичок, покращення педагогічної практики та адаптацію до специфіки роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Ментор надає підтримку в реальному навчальному процесі, допомагаючи оцінити ефективність застосування інклюзивних методів, а також надає рекомендації щодо корекції підходів. Важливою складовою цієї моделі є регулярний обмін досвідом, що дозволяє молодшим педагогам вчитися на прикладах з практики наставника, а також отримувати конструктивний зворотний зв'язок [11, с. 21]. Коучинг, у свою чергу, допомагає педагогам ставити конкретні професійні цілі та працювати над їх досягненням за допомогою спеціальних методик. Ця модель сприяє не лише покращенню професійного рівня педагогів, а й створює атмосферу підтримки та взаємодії в колективі, що є важливим аспектом розвитку інклюзивної освіти.

Модель практичного впровадження через досвід. Ця модель орієнтована на безпосереднє залучення педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Вона включає організацію відкритих занять, спільну діяльність педагогів різного рівня кваліфікації, обмін досвідом між колегами, спільне вирішення педагогічних ситуацій. Важливою частиною цієї моделі є зворотний зв'язок від батьків та фахівців, що дозволяє коригувати педагогічну діяльність.

Модель інтеграції психолого-педагогічних консультацій. Ця модель передбачає створення умов для постійного доступу педагогів до консультацій з психологами та іншими фахівцями, що допомагає розв'язувати складні питання, пов'язані з інклюзивним навчанням. Психологічна підтримка є важливим компонентом розвитку інклюзивної компетентності, адже допомагає педагогу зберігати психологічний комфорт і готовність працювати з дітьми з різними особливостями [31, с. 248].

Модель партнерства з батьками та громадськістю є важливим елементом успішної інклюзивної освіти, оскільки вона забезпечує тісну взаємодію між педагогами та батьками дітей з особливими освітніми потребами. У рамках цієї моделі педагоги активно співпрацюють з батьками, створюючи партнерські відносини, що ґрунтуються на взаєморозумінні та довірі [45, с. 211]. Педагогам важливо отримувати повну інформацію про індивідуальні потреби дитини, оскільки це дозволяє коригувати навчальний процес та адаптувати його до специфічних вимог кожного учня.

Залучення батьків у процес навчання допомагає створити максимально комфортні умови для дитини, оскільки вони можуть надавати важливу інформацію про поведінку, емоційний стан і прогрес дитини вдома. Крім того, батьки можуть брати участь у коригувальних заходах, надаючи свої зауваження та пропозиції, що забезпечує більш індивідуальний підхід до кожної дитини.

Отже, умови та моделі розвитку інклюзивної компетентності педагогів є важливими складовими ефективного впровадження інклюзивної освіти в дошкільних закладах. Інтеграція теоретичних знань з практичними підходами забезпечує не тільки професійний розвиток педагогів, а й успішну адаптацію дітей з особливими потребами до освітнього середовища.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Підсумовуючи викладене у розділі 2, можна зробити такі висновки:

1. Методична робота є основою забезпечення якості освіти в закладах дошкільної освіти, спрямованою на професійний розвиток педагогів і впровадження інноваційних підходів. Ключовими формами є педагогічні ради, які дозволяють аналізувати ефективність освітнього процесу, планувати стратегії розвитку та узгоджувати програми підвищення кваліфікації. Іншою важливою формою є методичні об'єднання, що сприяють обміну досвідом між педагогами різних спеціалізацій, інтеграції сучасних методик і колективному

вирішенню актуальних проблем. Важливість цієї роботи полягає у створенні умов для професійного зростання педагогів та підвищення якості освітніх послуг.

2. Успіх розвитку інклюзивної компетентності педагогів залежить від створення сприятливих психолого-педагогічних умов і використання ефективних моделей навчання. Серед важливих умов – адаптація освітнього середовища, співпраця з фахівцями та батьками, а також використання інтерактивних методів навчання. Моделі розвитку, що базуються на практико-орієнтованому підході, забезпечують формування ключових компетенцій через тренінги, майстер-класи та інтеграцію практичного досвіду. Це сприяє підвищенню професійної готовності педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, розвиває їхнє вміння адаптувати освітній процес і створювати інклюзивне середовище.

РОЗДІЛ 3

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ

3.1. Організація та проведення експериментального дослідження

У рамках дослідження було проведено експериментальну роботу на базі Комунального закладу дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу № 104 Дніпровської міської ради. Основна мета полягала у вивченні сучасного стану інклюзивної компетентності педагогів та розробці заходів для її ефективного формування в процесі методичної роботи.

Експеримент складався з *двох етапів*: констатувального, на якому визначався початковий рівень підготовленості педагогів до роботи в умовах інклюзії, та формувального, що був спрямований на підвищення цього рівня через впровадження спеціально розробленої програми.

Тема: практичні аспекти формування інклюзивної компетентності педагогів закладів дошкільної освіти у процесі методичної роботи.

Мета: визначення початкового рівня інклюзивної компетентності педагогів та розробка заходів для її ефективного формування.

Кількість учасників: 20 педагогів Комунального закладу дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу № 104 Дніпровської міської ради.

Етапи проведення анкетування.

1) Підготовка анкет та організація процесу. Було розроблено анкету, яка складалася з 15 питань, спрямованих на вивчення знань педагогів про основи інклюзивної освіти, їхнього ставлення до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП), а також рівня практичних умінь і навичок (Додаток А). Анкета включала закриті питання (із запропонованими варіантами відповідей) та відкриті (для самостійного формулювання думок учасників).

Перед початком дослідження педагогів було ознайомлено з метою опитування, і забезпечено добровільність участі.

2) Проведення анкетування. Анкетування проходило у письмовій формі в приміщенні методичного кабінету дитсадка. Учасники отримали анкети та мали змогу їх заповнювати протягом 30 хвилин. З метою забезпечення достовірності даних дослідження педагоги були поінформовані про анонімність відповідей.

2) Обробка та аналіз отриманих результатів. Після завершення анкетування всі отримані відповіді були систематизовані та проаналізовані. Для аналізу використовувалися кількісні показники (визначення частоти вибору тих чи інших варіантів відповідей) та якісна оцінка відкритих відповідей.

Результати анкетування.

1 На запитання про теоретичну обізнаність із законодавчими аспектами інклюзії в освіті, 40% педагогів (8 осіб) відповіли правильно, ще 60% (12 осіб) надали неповні або неправильні відповіді.

2) Аналіз відповідей показав, що лише 20% педагогів (4 особи) мають високий рівень знань про інклюзивну освіту, тоді як 50% (10 осіб) продемонстрували середній рівень обізнаності. Інші 30% (6 осіб) виявили недостатній рівень знань та практичних навичок, необхідних для роботи з дітьми з ООП.

3) На запитання про володіння сучасними методиками роботи з дітьми з ООП, лише 25% (5 осіб) відповіли ствердно, зазначивши конкретні методи (наприклад, використання індивідуальних планів розвитку або арт-терапії). Решта 75% (15 осіб) зазначили, що не мають достатньої підготовки у цій сфері.

4) Щодо ставлення до інклюзії: 70% педагогів (14 осіб) зазначили, що підтримують ідею інклюзивної освіти, проте не почуваються достатньо впевненими у своїй готовності до роботи в таких умовах.

Висновки. Результати констатувального етапу дослідження засвідчили, що рівень інклюзивної компетентності педагогів потребує суттєвого вдосконалення. Зокрема, виявлено недостатню обізнаність учасників із законодавчими аспектами інклюзивної освіти, обмежене володіння сучасними

методиками роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП) та низьку впевненість у своїй готовності до роботи в умовах інклюзії.

Окрім цього, значна частина педагогів висловила зацікавленість у поглибленні своїх знань та підвищенні кваліфікації, що свідчить про їхню готовність до професійного розвитку в умовах інклюзивної освіти. Виявлені проблемні зони стали основою для розробки програми формувального етапу експерименту, спрямованого на вдосконалення як теоретичних, так і практичних компетентностей педагогів.

Отримані результати було систематизовано та представлено у вигляді таблиці 3.1, що відображає рівень інклюзивної компетентності педагогів за основними критеріями. Таблиця також ілюструє ключові проблеми, які потребують вирішення в ході формувального етапу.

Таблиця 3.1.

Рівень інклюзивної компетентності педагогів
за результатами констатувального етапу експерименту

Критерій	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
Теоретичні знання (законодавча база)	8 осіб (40%)	0 осіб (0%)	12 осіб (60%)
Знання про інклюзивну освіту в цілому	4 осіб (20%)	10 осіб (50%)	6 осіб (30%)
Володіння сучасними методиками роботи з дітьми з ООП	5 осіб (25%)	0 осіб (0%)	15 осіб (75%)
Ставлення до інклюзивної освіти та готовність до роботи з дітьми з ООП	14 осіб (70%)	0 осіб (0%)	6 осіб (30%)

Для підвищення рівня інклюзивної компетентності педагогів закладів дошкільної освіти нами було проведено низку заходів, серед яких семінари з підвищення обізнаності та майстер-класи для практичного оволодіння навичками роботи в інклюзивному середовищі. Такі заходи були спрямовані на розвиток професійних умінь педагогів, покращення їхньої взаємодії з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП) та формування у них готовності до роботи в інклюзивних групах.

Мета: підвищення рівня підготовки педагогів до роботи в умовах інклюзивного навчання, розвиток у них необхідних професійних знань та навичок, а також формування позитивного ставлення до дітей з ООП.

Хід проведення.

1) Семінари. Було організовано три тематичні семінари, на яких педагоги отримали теоретичні знання про принципи інклюзивної освіти, нормативно-правову базу, а також методики роботи з дітьми з різними типами порушень (аутизм, порушення слуху, мовлення).

2) Майстер-класи. Педагоги брали участь у практичних заняттях, де вчилися адаптувати навчальні програми та використовувати інтерактивні методи роботи з дітьми з ООП. Майстер-класи включали ігрові методики, розробку індивідуальних планів розвитку та техніки роботи з альтернативними засобами комунікації.

Атмосфера під час проведення. Під час проведення семінарів та майстер-класів педагоги виявляли активну зацікавленість і відкритість до нового досвіду. На початковому етапі деякі учасники висловлювали певні сумніви щодо своїх знань в області інклюзії та практичних навичок роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП). Однак у процесі занять їхня впевненість поступово зростала.

Учасники активно брали участь у дискусіях, ділилися власним досвідом та ставили багато запитань до тренерів, що свідчило про їхню зацікавленість у вдосконаленні своїх професійних навичок. Особливо позитивно педагоги реагували на практичні завдання під час майстер-класів, де вони мали

можливість відпрацьовувати адаптацію навчальних матеріалів та методик для дітей з різними порушеннями.

Де-які педагоги зізналися, що раніше відчували себе недостатньо підготовленими до роботи з дітьми з ООП, але після участі у заходах почали розуміти, як адаптувати освітній процес та краще взаємодіяти з дітьми. Вони демонстрували відкритість до змін, активно пробували нові підходи та обговорювали, як застосовуватимуть отримані знання у своїй повсякденній роботі.

Після проведення всіх запланованих заходів, включаючи семінари та майстер-класи, ми розпочали *формувальну* фазу експерименту. На цьому етапі було проведено *повторне* анкетування педагогів для оцінки ефективності проведених заходів та визначення змін у рівні їхньої інклюзивної компетентності. Анкета містила питання, що стосувалися теоретичних знань про інклюзивну освіту, практичних навичок адаптації навчального процесу, а також психологічної готовності до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (Додаток А).

Результати.

1. Теоретичні знання (законодавча база). Після проведених заходів високий рівень теоретичних знань щодо законодавчої бази мають 8 осіб (40%), тоді як середній рівень демонструють 12 осіб (60%). Низький рівень не зафіксовано (0%).

2. Знання про інклюзивну освіту в цілому. Високий рівень знань про інклюзію мають 9 осіб (45%), середній рівень демонструють 11 осіб (55%). Низький рівень відсутній (0%).

3. Володіння сучасними методиками роботи з дітьми з ООП. 5 осіб (25%) показали високий рівень володіння сучасними методиками, тоді як 15 осіб (75%) мають середній рівень. Низький рівень не зафіксовано (0%).

4. Ставлення до інклюзивної освіти та готовність до роботи з дітьми з ООП. Готовність до інклюзивної роботи на високому рівні виявили 14 осіб (70%), на середньому рівні – 6 осіб (30%). Низький рівень відсутній (0%).

Для унаочнення результатів ми помістили дані у таблицю 3.2.

Таблиця 3.2.

**Рівень інклюзивної компетентності педагогів
за результатами формувального етапу експерименту**

Критерій	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
Теоретичні знання (законодавча база)	8 осіб (40%)	12 осіб (60%)	0 осіб (0%)
Знання про інклюзивну освіту в цілому	9 осіб (45%)	11 осіб (55%)	0 осіб (0%)
Володіння сучасними методиками роботи з дітьми з ООП	5 осіб (25%)	15 осіб (75%)	0 осіб (0%)
Ставлення до інклюзивної освіти та готовність до роботи з дітьми з ООП	14 осіб (70%)	6 осіб (30%)	0 осіб (0%)

Отже, отримані результати свідчать про суттєве підвищення рівня інклюзивної компетентності педагогів після проведених заходів. Педагоги значно покращили свої теоретичні знання, набули практичних навичок і стали більш впевненими у використанні сучасних методик роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Відсутність низьких показників за всіма критеріями свідчить про ефективність проведеної роботи та готовність педагогів до впровадження інклюзивних підходів у закладах дошкільної освіти.

3.2. Педагогічні технології формування інклюзивної компетентності педагогів закладів дошкільної освіти у процесі методичної роботи

Методична робота в закладах дошкільної освіти є ключовим інструментом підвищення професійної компетентності педагогів. У контексті формування інклюзивної компетентності важливу роль відіграють педагогічні технології, які допомагають вихователям ефективно працювати в інклюзивному середовищі. В цьому підрозділі представлено аналіз використаних педагогічних технологій, що були апробовані в процесі експериментального дослідження, проведеного в межах методичної роботи, та оцінка їх впливу на розвиток інклюзивної компетентності педагогів закладів дошкільної освіти.

Організація та проведення семінарів.

Мета: семінари були спрямовані на підвищення рівня знань педагогів щодо принципів інклюзивної освіти, нормативно-правової бази, а також практичних аспектів роботи з дітьми, які мають різні особливі освітні потреби. Основною метою було надати педагогам теоретичну базу та практичні інструменти, що дозволять успішно працювати в інклюзивному середовищі.

Структура семінарів: усі три семінари були організовані в інтерактивному форматі, що передбачав лекційний блок, дискусії, практичні завдання та рефлексію.

Семінар 1. «Основи інклюзивної освіти та її нормативно-правова база».

Проведення семінару було спрямоване на підвищення обізнаності педагогів щодо основних положень інклюзивної освіти та її нормативно-правового забезпечення. Захід проводився в інтерактивному форматі, що дозволило не лише надати учасникам теоретичні знання, але й залучити їх до активного обговорення та осмислення матеріалу.

1. Підготовчий етап.

- аудиторія: у семінарі взяли участь 20 педагогів закладу дошкільної освіти. Учасники мали різний рівень досвіду роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, що створило сприятливі умови для обміну думками.

- матеріально-технічне забезпечення: для ефективної роботи було підготовлено презентацію з основними нормативно-правовими документами,

роздруковані пам'ятки з ключовими положеннями законодавства, а також робочі зошити для виконання практичного завдання.

2. Лекційний блок.

Тривалість: перша частина семінару тривала 40 хвилин і включала короткі тематичні виступи.

Зміст блоку. Ми висвітлили основні аспекти інклюзивної освіти, зокрема:

- поняття «інклюзивного середовища» та його значення для розвитку дітей;
- принципи інклюзії, закладені в міжнародних документах, таких як Конвенція ООН про права дитини та Конвенція про права осіб з інвалідністю;
- нормативно-правову базу України, зокрема Закон «Про освіту» та інші акти, що регулюють роботу дошкільних закладів.

Лекційний блок супроводжувався візуальними матеріалами (слайди з цитатами з документів, схемами та прикладами).

3. Дискусія.

Тема: «Як законодавчі акти впливають на організацію роботи педагогів у дошкільних закладах?»

Проведення. Учасники обговорювали, які з зазначених документів вони вже використовують у своїй діяльності, ділилися досвідом реалізації окремих норм. Важливим було спілкування щодо проблем і бар'єрів, які виникають у процесі впровадження інклюзії, зокрема недоліки матеріально-технічного забезпечення або брак підтримки з боку адміністрації.

4. Практичне завдання.

Форма роботи – робота в малих групах.

Завдання: учасники отримали перелік нормативних положень і мали визначити, як вони можуть бути реалізовані у повсякденній діяльності. Кожна група презентувала розроблені приклади:

- розробка індивідуального плану роботи з дитиною з особливими освітніми потребами;
- залучення асистента вихователя для підтримки інклюзивного процесу;

- організація спільних заходів для всіх дітей групи, спрямованих на розвиток толерантності.

5. Рефлексія (результати).

Семінар завершився обговоренням отриманого досвіду. Учасники висловили свої думки про корисність лекції, а також заповнили анкети зворотного зв'язку. Більшість відзначили, що семінар дав їм чітке розуміння нормативної бази інклюзії та можливість обговорити практичні аспекти її реалізації.

Семінар 2. «Методики роботи з дітьми з особливими освітніми потребами».

Семінар був спрямований на надання педагогам практичних знань щодо адаптації освітнього процесу для дітей з аутизмом, порушеннями слуху та мовлення. Захід проводився у формі тематичного тренінгу з елементами моделювання ситуацій, що дозволило педагогам одразу закріпити отримані знання.

Підготовка до семінару. У тренінгу взяли участь 20 педагогів. Для забезпечення ефективності заходу були підготовлені презентації, сценарії для моделювання ситуацій і матеріали з прикладами адаптованих завдань.

Структура семінару:

Блок 1. Робота з дітьми з аутизмом:

- педагогам пояснили основні характеристики РАС, такі як труднощі комунікації та потреба в структурованості;
- продемонстровано приклади використання візуальних розкладів та піктограм;
- учасники розробили план ранкового привітання для дитини з аутизмом, акцентуючи на передбачуваності.

Блок 2. Використання візуальних підказок для дітей із порушеннями слуху:

- ми наголосили на важливості візуальної комунікації (жести, піктограми);
- учасникам запропонували адаптувати завдання з малювання за допомогою карток із зображеннями, які чітко вказували на етапи виконання.

Блок 3. Техніки розвитку мовлення:

- педагогам були представлені логопедичні вправи та ігрові методики для стимулювання мовлення;
- учасники розробили вправи для розвитку словникового запасу дитини із затримкою мовленнєвого розвитку.

Результати: семінар підвищив рівень практичної підготовки педагогів. Учасники засвоїли методи адаптації занять та отримали впевненість у роботі з дітьми з ООП. Більшість педагогів висловили зацікавленість у подальшому використанні представлених методик у своїй роботі.

Семінар 3. «Стратегії створення інклюзивного середовища в закладі дошкільної освіти».

Цей семінар був присвячений ролі педагога у формуванні інклюзивного середовища, особливостям підтримки дітей з ООП та взаємодії з їхніми батьками. Захід проводився у формі лекції з обговоренням кейсів, що забезпечило поєднання теорії та практики.

Структура семінару:

1. Лекційний блок:

- ми розкрили значення інклюзивного середовища для гармонійного розвитку всіх дітей, підкресливши роль педагога як фасилітатора цього процесу;
- було розглянуто психологічні аспекти роботи з дітьми з ООП, зокрема підтримку їхнього емоційного стану та розвиток соціальних навичок.
- особлива увага приділялась взаємодії з батьками: обговорювались шляхи залучення батьків до освітнього процесу та подолання можливих конфліктів.

2. Обговорення кейсів: учасники розглядали реальні приклади взаємодії з дітьми та батьками, аналізували помилки (наприклад, недооцінка індивідуальних потреб дітей) та пропонували шляхи їх уникнення;

3. Практичне завдання: учасники в малих групах розробляли плани інклюзивних заходів для своїх груп (наприклад, спільні творчі майстерні чи

інтегровані свята). Вони мали врахувати залучення дітей з ООП і створення умов для їхньої участі на рівних.

Результати: педагоги отримали практичні рекомендації щодо створення інклюзивного середовища. Вони високо оцінили можливість обговорення реальних кейсів і напрацювання конкретних рішень для своєї роботи.

Майстер-класи для педагогів

Майстер-класи були спрямовані на вдосконалення практичних навичок педагогів у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП). Особливу увагу приділяли адаптації навчальних програм, інтерактивним методам роботи та використанню альтернативних засобів комунікації.

Підготовка до майстер-класів.

Захід охопив 20 педагогів із різним рівнем досвіду роботи в інклюзивному середовищі. Для роботи підготували необхідні матеріали:

- зразки індивідуальних планів розвитку (ІПР);
- картки для альтернативної комунікації (піктограми, розклади);
- інструменти для інтерактивних методик (ігрові матеріали, набори для моделювання).

Структура майстер-класів:

1. Адаптація навчальних програм. Учасникам показали, як змінювати завдання відповідно до потреб дітей з ООП. На практичному занятті групи педагогів створювали адаптовані версії завдань для різних вікових груп. Наприклад, для дитини з аутизмом розробили розклад з піктограмами, а для дитини із затримкою мовленнєвого розвитку – завдання з акцентом на вербальну взаємодію.

2. Ігрові методики. Учасників ознайомили з техніками використання ігор для розвитку соціальних і когнітивних навичок у дітей. У практичній частині педагоги моделювали ігрові ситуації, які заохочують взаємодію між дітьми з різними освітніми потребами.

3. Альтернативні засоби комунікації. Було продемонстровано роботу з піктограмами, комунікативними дошками та іншими візуальними матеріалами.

Учасники створювали набори карток для навчання дітей базовим соціальним навичкам.

Результати: майстер-класи допомогли педагогам зрозуміти, як інтегрувати нові методики у свою практику. Учасники відзначили цінність практичної складової, яка дала їм впевненість у роботі з дітьми з ООП. Результати показали, що педагоги почали активно використовувати розроблені ІПР та інтерактивні методи в повсякденній роботі.

Отже, під час проведення нашого дослідження було використано низку педагогічних технологій, які сприяли розвитку інклюзивної компетентності педагогів. Вони охоплювали інтерактивні форми навчання, орієнтовані на практичну діяльність і спрямовані на формування знань, умінь та ставлення педагогів до інклюзивного освітнього середовища.

3.3. Рекомендації щодо підвищення рівня інклюзивної компетентності педагогів у процесі методичної роботи

На основі проведеного нами дослідження доцільно розробити поради та рекомендації, спрямовані на підвищення рівня інклюзивної компетентності педагогів у процесі методичної роботи. Сучасна система освіти потребує значних змін, спрямованих на створення доступних та рівних умов для навчання дітей з особливими освітніми потребами. Одним із ключових факторів успіху в цьому процесі є професійна підготовка педагогів, здатних ефективно працювати в умовах інклюзивного навчання.

Одним із важливих напрямків підвищення рівня інклюзивної компетентності педагогів є *підвищення їхньої обізнаності* щодо інклюзивної освіти. Для цього доцільно розробити та впровадити освітні програми та курси, що орієнтовані на основи інклюзивного навчання, методику роботи з дітьми з особливими освітніми потребами та специфіку роботи з дітьми з інвалідністю. Такі курси повинні включати теоретичні знання про інклюзивну освіту, її принципи та завдання, а також практичні аспекти реалізації інклюзивного

навчання на різних етапах освітнього процесу. Важливо акцентувати увагу на методах адаптації навчального матеріалу, індивідуалізації підходів до учнів та розвитку різноманітних форм підтримки для дітей з особливими потребами.

Практичні тренінги, на яких педагоги можуть засвоїти конкретні інклюзивні методики, мають важливе значення. Це можуть бути майстер-класи з використання адаптованих підручників, спеціальних навчальних засобів, а також розвиток навичок комунікації з дітьми з різними формами інвалідності. Така підготовка дозволить педагогам краще розуміти специфіку потреб кожної дитини і створювати для неї комфортне освітнє середовище.

Крім того, важливо забезпечити педагогів доступом до сучасних інформаційних ресурсів. Це можуть бути наукові статті, монографії, електронні ресурси та онлайн-курси, що висвітлюють інклюзивні практики в Україні та світі. Вони повинні включати досвід успішних інклюзивних закладів, що дасть можливість педагогам ознайомитися з різноманітними підходами та адаптованими методиками, які вже довели свою ефективність. Такий доступ до актуальної інформації сприятиме постійному професійному розвитку педагогів та забезпечить їх необхідними знаннями для роботи в умовах інклюзивного навчання.

Для ефективного впровадження інклюзивної освіти надзвичайно важливою є *практика створення інклюзивних занять*, що враховують різноманітні потреби дітей. Педагоги повинні мати можливість навчатися, як правильно адаптувати освітній процес, щоб кожна дитина, незалежно від фізичних чи когнітивних обмежень, могла повною мірою брати участь у заняттях. Це можна досягти шляхом моделювання інклюзивних занять під час методичних обговорень, тренінгів і майстер-класів.

Такі заходи дозволяють педагогам разом розробляти стратегії інклюзивного навчання, застосовуючи різноманітні методи та інструменти, адаптовані для дітей з особливими потребами. Особлива увага повинна бути зосереджена на практичних аспектах, таких як створення індивідуальних

навчальних планів, застосування адаптованих програм і дидактичних матеріалів, а також використання спеціальних технологій.

Наступним важливим аспектом є розвиток кооперації з асистентами вихователів, психологами та іншими фахівцями, які безпосередньо залучені до освітнього процесу дітей з особливими потребами. Для успішної реалізації інклюзивного навчання важливо, щоб педагоги розуміли роль кожного фахівця в освітньому процесі та вміли ефективно взаємодіяти з ними. Це включає не лише технічну підготовку щодо роботи з адаптованими методиками, а й здатність створювати спільну підтримку для дітей.

Регулярні методичні семінари, тренінги та зустрічі з іншими професіоналами дозволяють налагодити ефективну співпрацю, обмінюватися досвідом та впроваджувати найкращі практики інклюзивної освіти. Спільна робота з асистентами вихователів і психологами сприятиме формуванню комплексного підходу до навчання, що враховує індивідуальні потреби кожної дитини.

Одним із важливих аспектів підвищення рівня інклюзивної компетентності педагогів є *розвиток їхньої психологічної готовності* до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Для цього необхідно впроваджувати психолого-педагогічні тренінги, що сприяють розвитку таких важливих якостей, як емпатія, толерантність та навички ефективної комунікації.

Педагоги повинні вміти розуміти і враховувати емоційні та психологічні особливості дітей, що мають різноманітні освітні потреби. Емпатія дозволяє педагогам ставитися до дітей з особливими потребами не як до об'єктів допомоги, а як до повноправних учасників освітнього процесу, що вимагають не лише спеціалізованої педагогічної підтримки, а й людського розуміння та терпимості. Толерантність і комунікативні навички сприятимуть створенню атмосфери довіри і підтримки, необхідної для розвитку кожної дитини в інклюзивному середовищі.

Для забезпечення психологічної готовності важливо також надавати педагогам постійну психологічну підтримку через професійне керівництво та

наставництво. На рівні адміністрації навчальних закладів має бути організована система підтримки педагогів, яка включатиме регулярні зворотні зв'язки, консультування та наставницьку допомогу. Педагоги повинні мати можливість звертатися до керівництва за порадами та отримувати підтримку у вирішенні складних ситуацій, що можуть виникати при роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Таке керівництво забезпечить не лише професійний розвиток педагогів, але й сприятиме створенню безпечного середовища для педагогів, що дозволить знизити стрес та покращити їхні емоційні та психологічні умови праці.

Для забезпечення результативності інклюзивного навчання важливо *впровадити систему оцінки ефективності роботи педагогів*. Регулярний моніторинг їхніх методичних досягнень та інклюзивних підходів дозволить своєчасно виявляти сильні та слабкі сторони в роботі, коригувати методику та вдосконалювати стратегії. Оцінка може включати аналіз навчальних програм, методичних матеріалів, а також спостереження за взаємодією педагогів з дітьми. Важливим елементом є використання зворотного зв'язку від дітей і батьків, що допоможе оцінити реальний ефект інклюзивних практик.

Також необхідно створювати платформи для обміну досвідом серед педагогів. Це можуть бути онлайн-форуми, методичні семінари або майстер-класи, на яких педагоги можуть поділитися успішними прикладами та методами роботи, що довели свою ефективність. Такий обмін досвідом не тільки допоможе покращити інклюзивні стратегії, але й сприятиме створенню підтримуючої професійної спільноти, де педагоги зможуть взаємно підтримувати та надихати один одного на впровадження нових підходів.

Для *підвищення мотивації педагогів до впровадження інклюзивних практик* важливо створювати заохочувальні умови. Педагоги, які активно впроваджують інклюзивні підходи, повинні отримувати визнання у вигляді сертифікатів, нагород або інших форм заохочення. Такі відзнаки не тільки підвищують професійну репутацію педагогів, але й мотивують їх до подальшого розвитку в цій важливій сфері. Визнання досягнень педагогів

стимулює їх продовжувати вдосконалювати свої навички, покращувати методи роботи та ділитися досвідом з колегами.

Крім того, розширення кар'єрних можливостей є важливою складовою мотивації. Педагоги, які демонструють високий рівень інклюзивної компетентності, можуть бути залучені до роботи в ролі наставників для молодших колег, організаторів методичних обговорень або тренерів. Це не тільки надає можливість педагогам реалізувати свої лідерські здібності, а й сприяє їхньому професійному зростанню. Такі можливості стимулюють педагогів до поглибленого вивчення інклюзивних підходів і сприяють створенню більш ефективного освітнього середовища, де досвідчені педагоги діляться знаннями з іншими членами команди.

Розглядаючи питання *покращення інфраструктури* в контексті рекомендацій щодо підвищення рівня інклюзивної компетентності педагогів, слід акцентувати увагу на необхідності створення відповідних умов для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Важливо не лише забезпечити фізичну інфраструктуру (спеціалізовані навчальні матеріали та технічні засоби), а й надати педагогам можливості для розвитку професійних навичок, що дозволять їм ефективно працювати в інклюзивному середовищі.

Перше, на чому слід акцентувати увагу, – це оснащення педагогів спеціалізованими ресурсами для реалізації інклюзивних практик. Важливо, щоб педагоги мали доступ до відповідних матеріалів, зокрема парціальних програм, дидактичних ігор, технологій для дітей з фізичними та ментальними порушеннями. Окрім технічного забезпечення, потрібно організувати навчання для педагогів щодо правильного використання таких інструментів. Це дозволить педагогам не лише краще адаптувати освітній процес, а й розвивати свою інклюзивну компетентність, навчатися створювати умови для кожної дитини відповідно до її потреб.

Іншим важливим аспектом є активна співпраця педагогів з батьками дітей з особливими потребами. Включення батьків в освітній процес дозволяє краще розуміти потреби дитини і сприяє формуванню єдиної стратегії спілкування з

дитиною вдома і в дитячому садочку. Це важливий аспект підвищення інклюзивної компетентності педагогів, оскільки вони повинні вміти комунікувати з батьками, надавати їм рекомендації щодо домашніх завдань, а також навчати батьків основам інклюзивного підходу. Для цього необхідно організувати відповідні тренінги, на яких педагогам надаватимуть інформацію щодо взаємодії з батьками та використання інклюзивних стратегій у домашньому навчанні.

Також важливим аспектом є підтримка педагогів в їхній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Педагоги повинні відчувати підтримку на різних рівнях – як від адміністрації навчального закладу, так і від колег, психологів та соціальних працівників. Адміністрація має активно впроваджувати механізми зворотного зв'язку, проводити наставництво та коучинг для педагогів, допомагаючи їм розвивати інклюзивні практики.

Педагоги повинні бути залучені до постійного обміну досвідом та ідеями з іншими колегами, що дозволить створити спільноту підтримки. Для цього можна організувати спеціалізовані методичні групи або платформи для обміну досвідом серед педагогів, де вони можуть ділитися успішними прикладами і методами, що допомагають у навчанні дітей з особливими потребами.

Отже, рекомендації щодо підвищення рівня інклюзивної компетентності педагогів включають проведення тренінгів, створення занять та співпрацю з асистентами і психологами. Також важливо підтримувати психологічну готовність педагогів через консультування та зворотний зв'язок від адміністрації. Оцінка ефективності практик та обмін досвідом серед педагогів сприятимуть вдосконаленню інклюзивних підходів.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Підсумовуючи викладене у розділі 3, можна зробити такі висновки:

1. Нами було проведено експериментальну роботу на базі Комунального закладу дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу № 104 Дніпровської

міської ради. Основна мета дослідження полягала у вивченні сучасного стану інклюзивної компетентності педагогів та розробці заходів для її ефективного формування в процесі методичної роботи. Експеримент включав два етапи: констатувальний, під час якого визначався початковий рівень готовності педагогів до роботи в умовах інклюзії, та формувальний, спрямований на вдосконалення цієї готовності через впровадження спеціальної програми. Отримані результати підтвердили ефективність використаних підходів, сприяли підвищенню професійної впевненості педагогів.

2. Під час дослідження було апробовано низку педагогічних технологій, які сприяли розвитку інклюзивної компетентності педагогів Комунального закладу дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу № 104 Дніпровської міської ради. Зокрема, проведено серію інтерактивних семінарів, метою яких було підвищення обізнаності педагогів щодо основ інклюзивної освіти, законодавчої бази та сучасних методик роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Також було проведено ряд майстер-класів. У результаті учасники значно покращили рівень своїх знань і навичок, що підтверджено результатами формувального етапу.

3. Розроблені рекомендації спрямовані на вдосконалення методичної роботи в закладах дошкільної освіти, орієнтованої на розвиток інклюзивної компетентності педагогів. Зокрема, пропонується систематично впроваджувати інтерактивні семінари, тренінги та майстер-класи, спрямовані на формування практичних умінь роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Необхідно посилити акцент на обміні досвідом серед педагогів через методичні об'єднання та круглі столи, а також забезпечити участь педагогів у професійних конкурсах та освітніх форумах. Рекомендується поглиблювати співпрацю з батьками дітей через організацію відкритих занять.

ВИСНОВКИ

Отже, під час проведення даного наукового дослідження ми виконали поставлені перед нами мету та завдання, а саме: визначили роль інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти; розглянули сутність та основні характеристики інклюзивної компетентності педагогів; описали діагностику стану сформованості інклюзивної компетентності педагогів закладів дошкільної освіти; встановили організаційні форми методичної роботи в закладах дошкільної освіти; виділили психолого-педагогічні умови та моделі розвитку інклюзивної компетентності педагогів закладів дошкільної освіти; організували експериментальне дослідження; провели педагогічні технології формування інклюзивної компетентності педагогів закладів дошкільної освіти у процесі методичної роботи; розробили рекомендації щодо підвищення рівня інклюзивної компетентності педагогів у процесі методичної роботи.

Інклюзивне навчання сприяє створенню рівних умов для розвитку кожної дитини, незалежно від її індивідуальних особливостей. У закладах дошкільної освіти воно забезпечує гармонійний розвиток, раннє виявлення особливих освітніх потреб (ООП) та залучення фахівців, таких як логопеди й дефектологи. Основною метою є соціалізація дітей, їх адаптація до колективу та розвиток толерантного суспільства. Вчасна підтримка дозволяє запобігти поглибленню проблем у розвитку, сприяє інтеграції дітей у соціум, формує взаємоповагу та емпатію серед однолітків. Інклюзивне навчання також готує дітей до життя у різноманітному середовищі, закладаючи фундамент толерантного суспільства.

Інклюзивна компетентність є інтегральною характеристикою, яка охоплює знання, навички, емоційний інтелект і ціннісні орієнтири педагогів. Вона включає розуміння принципів інклюзивного навчання, адаптації освітніх матеріалів і програм, а також навичок спостереження й комунікації з дітьми з ООП. Важливою складовою є готовність педагогів до співпраці з іншими фахівцями і батьками, а також їх психологічна стійкість і толерантність.

Компетентність вихователів впливає на якість освітнього процесу, створюючи інклюзивне середовище, де враховуються потреби кожної дитини.

Діагностика інклюзивної компетентності базується на методах тестування, спостереження, інтерв'ю та аналізу документів. Вона дозволяє оцінити рівень готовності педагогів до роботи з дітьми з ООП та їх здатність створювати адаптоване освітнє середовище. Спостереження та інтерв'ю дають можливість аналізувати реальну взаємодію педагогів із дітьми, тоді як тестування визначає теоретичну підготовку. Результати оцінки стають основою для розробки програм професійного розвитку, спрямованих на усунення прогалин і вдосконалення практичних навичок.

Методична робота є ключовим механізмом професійного розвитку педагогів. Педагогічні ради, методичні об'єднання, семінари та тренінги забезпечують інтеграцію сучасних підходів до інклюзивної освіти. Практики, як-от відкриті заняття і консультації, сприяють обміну досвідом і залученню батьків до освітнього процесу. Такі заходи покращують комунікацію, підвищують кваліфікацію педагогів і формують інноваційні підходи у навчанні дітей з ООП.

Ефективна реалізація інклюзивного навчання вимагає створення сприятливих психолого-педагогічних умов. Це включає психологічну готовність педагогів до роботи з різноманітними освітніми ситуаціями, співпрацю з міждисциплінарними командами та залучення сучасних моделей навчання. Формування емоційного інтелекту, здатності до саморефлексії й активного слухання сприяє підвищенню ефективності педагогічної діяльності. Інтерактивні методи, зокрема ігрові технології, допомагають адаптувати освітній процес до потреб кожної дитини, забезпечуючи її гармонійний розвиток.

Дослідження проводилось на базі Комунального закладу дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу № 104 Дніпровської міської ради. Воно мало на меті оцінити початковий рівень інклюзивної компетентності педагогів та розробити методи для її ефективного підвищення через методичну роботу.

Експеримент включав два основні етапи: констатувальний, який визначив готовність педагогів до роботи в умовах інклюзії, та формувальний, під час якого впроваджувалась спеціально розроблена програма. Учасниками стали 20 педагогів, що дозволило отримати репрезентативні дані. В результаті дослідження було виявлено основні проблеми у теоретичній та практичній підготовці педагогів, які стали основою для впровадження змін. Висновки підтвердили, що запропоновані методичні заходи ефективно сприяють підвищенню рівня інклюзивної компетентності, що виражалось у зростанні впевненості педагогів у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

Експериментальна програма формувального етапу базувалась на впровадженні інтерактивних педагогічних технологій. Зокрема, організовано серію семінарів, майстер-класів та практичних занять. Семінари охоплювали такі теми, як нормативно-правова база інклюзії, специфіка роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП) та адаптація освітніх програм. Педагоги брали участь у практичних завданнях, спрямованих на створення індивідуальних програм розвитку (ІПР) та інтерактивних методик. У результаті застосовані технології значно підвищили рівень знань і практичних умінь учасників, що підтвердило доцільність інтеграції таких методів у методичну роботу дошкільних закладів.

На основі отриманих результатів сформовано рекомендації, що включають організацію систематичних тренінгів, впровадження програм співпраці педагогів з асистентами вихователя та психологами. Запропоновано проводити оцінку ефективності методичних заходів через регулярні зворотні зв'язки та обмін досвідом серед педагогів. Особлива увага приділяється підтримці психологічної готовності педагогів до роботи з дітьми з ООП. Зазначено, що такі заходи, як рефлексія та індивідуальне консультування, сприятимуть зростанню впевненості педагогів у власних компетенціях, а також створенню ефективного інклюзивного середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Chang F., Early D., Winton P. Teacher preparation for inclusive practices: Linking professional competencies to inclusive outcomes. *Journal of Early Childhood Teacher Education*. 2005. №26(4). 8 p.
2. Stanichenko Oksana, Makarenko Svitlana, Maksymova Olena, Fedorova Mariia, Huzhanova Tetiana. The model of inclusive education of preschoolers as a basis for educational barrier-free education. *Conhecimento & Diversidade, Niterói*, v. 16, n. 41 Jan./mar. 2024, ISSN 1984-6754. The Centro Universitário La Salle do Rio de Janeiro, pp. 526-545.
3. Барладим В. М. Педагогічні технології: аналіз та перспективи їх використання. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2013. № 5. С. 116-126.
4. Бех І. Д. Особистісно-орієнтоване виховання: науково-методичний посібник. Київ: ІЗМН, 1998. 204 с.
5. Будаєва І. Г. Педагогічні технології формування мистецтва основ професійно-мовленнєвої культури педагога. *Духовність особистості: методологія, теорія і практик*. 2011. № 5. С. 20-24.
6. Веремчук А. Компетентісний підхід у підготовці майбутнього педагога у ЗВО. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Педагогіка. Психологія. Філософія. 2018. №28. С. 63-69.
7. Віаніс-Трофименко К. Б., Лісовенко Г. В. Підвищення професійної компетентності педагога. Харків: Основа, 2017. 176 с.
8. Волкова Н. П. Педагогіка. Київ: Академія, 2003. 576 с.
9. Гавриш Н. Організовувати, але не обмежувати: управління розвитком дітей в освітньому середовищі ДНЗ. Дошкільне виховання. 2013. № 1. С. 8-13.
10. Гавриш Н. Сучасне заняття в дошкільному закладі. Луганськ: Альма-матер, 2007. С. 23-60.

11. Галузинський В. М. Педагогіка: теорія та практика. Київ: Вища школа, 1995. 237 с.
12. Гладченко О.М. Ознайомлення дошкільників із навколишнім світом. До Базової програми «Я у Світі». Харків: Видавнича група «Основа», 2011. 191 с.
13. Городецька Г. Інклюзія. Київ: Темпора, 2023. 144 с.
14. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Шевченко Л. С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід: навчальний посібник. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2012. 348 с.
15. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академія, 2012. 350 с.
16. Діагностика мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку: стимульний матеріал / укл. К.Л. Крутій. Запоріжжя: ТОВ ЛІПС ЛТД, 2008. 36 с.
17. Занюк С. С. Мотиваційний тренінг: як учитися спонукати себе та інших до ефективної діяльності. Луцьк, 1998. 64 с.
18. Іванова Д. Принцип самоцінності дитинства – імператив формування інклюзивної компетентності вихователя дошкільного закладу. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2022. №60. С. 53-63.
19. Каменєва-Замараєва Т. В., Рудяк Л. В., Тимошенко Л. М. Розмовник. Логопедичні завдання для роботи вихователя. Харків: Основа, 2013, 256 с.
20. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. Київ: «Самміт-Книга», 2009. 326 с
21. Колупаєва А., Таранченко О. Педагогічні технології інклюзивного навчання. Харків: Кенгуру, 2018. 160 с.
22. Конопляста С. Ю. Психолого-педагогічна діагностика відхилень в розвитку. Проблеми та перспективи: збірник наукових праць з проблем дефектології. Луганськ, 2003. С. 131-136.
23. Косарева Г.М. Підготовка майбутніх вихователів до впровадження інклюзивних форм навчання в освітню практику. Оновлення змісту, форм та

методів навчання і виховання в закладах освіти. *Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. 2014. № (52). С.87-90.

24. Лозниця В. С. Психологія і педагогіка: основні положення: навч. посіб. Київ: ЕксОб, 1999. 302 с.

25. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: навчальний посібник. Київ: Вища школа, 1999. С. 78-84.

26. Мадзігон В., Федорова Н. Здібності – творчість – обдарованість особистості. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. 2018. № 2. С. 96-105.

27. Макаренко С.І. Організація інклюзивного освітнього середовища у ЗДО як умова реалізації інклюзивної освіти дошкільників. Еволюційні процеси в галузі дошкільної освіти: інноватика, досягнення, перспективний досвід : зб. матеріалів І Всеукр. Інтернет-конф. викладачів, студентів, аспірантів та молодих вчених, м. Маріуполь, 27 листоп. 2020 р. / Маріуп. держ. ун-т ; за заг. ред. О.Г. Брежневої, С. І. Макаренко. Маріуполь : МДУ, 2020. С. 215-219.

28. Макаренко С.І. Організація інклюзивного освітнього середовища ЗДО на засадах ідей вільного виховання М. Монтесорі. Еволюційні процеси в галузі дошкільної освіти: інноватика, досягнення, перспективний досвід: зб. матеріалів ІІ Всеукр. Інтернет-конф. викладачів, студентів, аспірантів та молодих вчених, м. Маріуполь, 30 листоп. 2021 р. / Маріуп. держ. ун-т; за заг. ред. О.Г. Брежневої, С. І. Макаренко. Маріуполь : МДУ, 2021. С. 140-144.

29. Миронова С. П. Робота фахівців з сім'ями, які виховують дітей з особливими освітніми потребами. Актуальні питання корекційної освіти(педагогічні науки). URL: <http://aqce.com.ua/vipusk-n9-2017/mironova-sp-robota-fahivciv> (дата звернення 16. 11. 2024).

30. Миронова С. П. Шляхи реалізації корекційно-розвиткового компоненту інклюзивного навчання / за ред. Т. В. Махукової. Луганськ: «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2014. С. 137-139.

31. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навч. посіб. Київ: КДНК, 1999. 348 с.

32. Музика О. Л. Суб'єктно-ціннісний аналіз особистісного росту. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. №6(30). С. 137-143.
33. Мультимедійні системи як засоби інтерактивного навчання: посібник / за ред. Ю. О. Жука. Київ: Педагогічна думка, 2012. 112 с.
34. Муратова І. Розвиток особистості як педагогічне завдання освіти. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2010. № 5. С. 67-79.
35. Олефір В. О. Модель особистісного потенціалу. *Вісник ХДПУ. Психологія*. 2011. № 41. С. 137-150.
36. Паскаль О. Технології соціально-педагогічної діяльності. Харків: Бурун Книга, 2011. 288 с.
37. Пащенко М., Красноштан І. Педагогіка. Київ: Центр учбової літератури, 2014. 228 с.
38. Педагогічна майстерність: навч. посіб. / за ред. І. А. Зязюна. Київ: Вища школа, 1997. 397 с.
39. Поніманська Т. Основи дошкільної педагогіки. Київ: Основа, 1999. С. 168-198.
40. Поповська О.А. Використання музичних ігор в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. *Інновації в дошкільній освіті: теорія, перспективи, шляхи запровадження у практику: збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28 березня 2024 року* / за заг. ред. Ю.О.Демидова. Маріуполь: МДУ, 2024. С.81-85. <https://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/6381> (дата звернення 15.11.2024)
41. Рижкова М. С., Хасанова Л. Р. Педагогічні технології: історичний аспект. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*. 2013. № 1. С. 14-17.
42. Сак Т. В. Особлива дитина: від народження до 6 років: поради батькам. Київ: Літера ЛТД, 2008. 144 с.

43. Соловей Т. В., Чайковський М. Є. Змістовні компоненти професійної компетентності соціального працівника інклюзивного закладу освіти. Хмельницький, 2013. С. 220-224.

44. Софій Н. З., Колупаєва А. А., Найда Ю. М. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти. Інклюзивна школа: особливості організації та управління. Київ: ЦПППО АПН України, 2017. 128 с.

45. Спеціальна педагогіка: понятійно-термінологічний словник / за ред. В. І. Бондаря. Луганськ: Альма-матер, 2003. 436 с.

46. Тимошенко Т. В. Сучасні проблеми визначення підходів до емоційно-морального розвитку та виховання дітей дошкільного віку. *Педагогічний журнал*. 2018. №1. С.133-136.

47. Фунтікова О. О., Макаренко С. І. Впровадження електронної інклюзивної освіти як педагогічна проблема. Просоціальна особистість у гендерному вимірі: теоретико-методологічні та прикладні аспекти : матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Умань, 31 трав. 2023 р.). Академічна доброчесність як цінність освітньо- наукової діяльності : матеріали регіонального наук.-практ. онлайн-семінару (м. Умань, 22 трав. 2023 р.) / МОН України, Пряшівський ун-т у Пряшеві (Словаччина), Ін-т проблем виховання НАПН України [та ін.]; редкол.: О. О. Кравченко та ін. Умань : ЦП «Компринт», 2023.С. 221-224.

48. Цуркан І.М., Макаренко С.І., Бровченко А.К. Роль цифрових наративів у формуванні соціальних навичок здобувачів освіти в умовах інклюзивного навчання. Педагогічна Академія: наукові записки [Електронне видання]. 2024. № 13. 21 с. URL: <https://pedagogical-academy.com/index.php/journal/article/view/464>

49. Швед В.В., Омельченко О. В. Технології коворкінгу в освітній діяльності: колективна монографія / за ред. Маркіной І. А. Полтава: Сімон, 2017. С. 353-359.

50. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 248 с.

51. Шевців З. Основи соціально-педагогічної діяльності. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 248 с.

52. Шелестова Л. В. Інтелектуальний розвиток старших дошкільників і першокласників: теорія і практика. *Педагогічний та психологічний досвід*. 2017. № 2. С. 21-26.

Анкета-тест на визначення рівня інклюзивної компетентості педагогів закладу дошкільної освіти

Мета. Оцінити знання педагогів щодо інклюзивної освіти та практичних підходів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП)

1. Який із наведених документів регулює права дітей з особливими освітніми потребами в Україні?

- А) Закон України «Про дошкільну освіту»
- Б) Закон України «Про інклюзію»
- В) Закон України «Про освіту»
- Г) Закон України «Про права дітей»

2. Який метод найбільш ефективний для розвитку мовлення у дітей з ООП?

- А) Індивідуальні завдання на слухання
- Б) Групові лекції
- В) Ігрові вправи з мовленнєвою активністю
- Г) Пасивне спостереження

3. Що з наведеного є прикладом адаптації навчальних матеріалів для дітей з порушенням слуху?

- А) Використання кольорових зображень
- Б) Письмові інструкції та відеоматеріали з субтитрами
- В) Слухові вправи
- Г) Групові співи

4. Який із наведених методів підходить для роботи з дітьми з розладами аутистичного спектра?

- А) Рольові ігри без чіткої структури
- Б) Структуровані вправи з чіткими інструкціями
- В) Вільні творчі заняття
- Г) Лекційні заняття

5. Як часто рекомендується проводити навчання педагогів з питань інклюзії?

- А) Раз на рік
- Б) Раз на три роки
- В) Щоквартально
- Г) За необхідністю

6. Що є головним завданням інклюзивного підходу у дошкільній освіті?

- А) Підвищення дисципліни
- Б) Забезпечення рівного доступу до освіти для всіх дітей
- В) Посилення контролю за поведінкою
- Г) Підготовка до шкільного навчання

7. Який із наведених підходів найкраще сприяє соціалізації дітей з ООП у групі?

- А) Індивідуальні заняття в окремій кімнаті
- Б) Спільні групові проекти
- В) Самостійне навчання за комп'ютером
- Г) Лекції для всієї групи

8. Який з наведених факторів найбільше впливає на успішність інклюзивного навчання?

- А) Наявність сучасного обладнання

- Б) Підготовка педагогів до роботи з дітьми з ООП
- В) Високий рівень дисципліни
- Г) Чіткий розклад занять

9. Який з наведених методів є прикладом роботи з дітьми з порушеннями мовлення?

- А) Мовленнєві ігри
- Б) Лекції
- В) Творчі вистави
- Г) Математичні вправи

10. Як найкраще організувати співпрацю з батьками дітей з ООП?

- А) Лише інформування про досягнення дитини
- Б) Регулярні консультації та залучення до навчального процесу
- В) Разова зустріч на початку навчального року
- Г) Письмові звіти без особистих контактів

11. Що є основною метою використання ігрових методик у навчанні дітей з ООП?

- А) Зайняти дітей під час перерв
- Б) Розвивати соціальні навички та мотивацію до навчання
- В) Підвищити рівень дисципліни
- Г) Зменшити навантаження на педагогів

12. Який із наведених підходів допомагає адаптувати навчальний процес для дітей з труднощами у концентрації?

- А) Лекції з чітким розкладом
- Б) Використання інтерактивних вправ
- В) Пасивне читання
- Г) Індивідуальні письмові завдання

13. Які з наведених компетентностей є найважливішими для педагогів у роботі з дітьми з ООП?

- А) Комунікативні навички
- Б) Вміння викладати теорію
- В) Організація самостійної роботи дітей
- Г) Вміння аналізувати фінансові показники

14. Які, на Вашу думку, основні труднощі Ви зустрічаєте у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами?

15. Які рекомендації Ви могли б надати для покращення методичної підтримки педагогів у роботі з дітьми з ООП?
